

Лукаш Вежбіцький

АФРИКА
КАЗИКА

ПОЗНАНЬ – ХАРКІВ
2021

Вежбіцький Лукаш. Африка Казика. Харків: Раритети України, 2021. 168 с., 56 іл.: укр.

Книга про подорож і пригоди Казімежа Новака (1897–1937) — відважного польського мандрівника, кореспондента та фотографа, який подолав близько 40 тис. км по Африці — на велосипеді, конем та на верблюді, у човні та пішки.

Для дітей віку 7–12 років.

ISBN: 978-617-7691-37-1

Łukasz Wierzbicki. Afrika Kazika. Poznań: Fundacja Literacka «Jak podanie ręki», 2021. 168 s., 56 il: ukr.

Książka o podróży i przygodach Kazimierza Nowaka (1897–1937) — odważnego polskiego korespondenta i fotografa, który samotnie pokonał około 40 tys. km przez Afrykę — rowerem, konno i na wielbłądzie, łodzią i pieszo.

Dla dzieci w wieku 7–12 lat.

ISBN 978-83-960424-1-5 (Seria wydawnicza # 42)

© Вежбіцький Л., 2021

© Переклад, 2021

© Fundacja Literacka «Jak podanie ręki», 2021

© Раритети України, 2021

АФРИКА КАЗИКА

• УКРАЇНСЬКОМУ ЧИТАЧЕВІ •

Казимир Новак (Kazimierz Nowak) — так насправді звали героя цієї книги. Він дійсно існував, народився 1897 року у Стрию на Львівщині і ще хлопчиком мріяв (можливо, як і деякі з вас) про далекі краї та екзотичні подорожі.

Коли він став дорослим, то вирішив здійснити свої мрії. Взяв старий, заслужений велосипед, спакував намет, який пошила йому дружина, та фотоапарат, і рушив до Африки. Він задумав перетнути цей континент, тоді загадковий і не до кінця досліджений, на велосипеді. Раніше ніхто нічого подібного не робив. Мандрівник також розраховував заробити, як репортер та фотограф, грошей на утримання своєї родини в Польщі.

На своєму шляху він пережив тисячу пригод. Зустрів племена послужливих туарегів, сердечних шиллуків, але також і лева, який ховався в хащі. Він відвідував копальні золота, подружився з хлопчиком Ремо, гостив при дворі короля Руанди, вибирався на вершини Місячних гір, споглядав, як в екваторіальних лісах пігмеї полюють на слонів. Він переконався, що смілива подорож на край світу — це не лише небезпеки та неприємності, а й чудові друзі, яких можна зустріти на своєму шляху.

Діставшись південного краю Африки, він вирішив повернутися знову наодинці через увесь континент. Йому довелося змінити засоби пересування. Добре зношений велосипед буквально розсипався на частини, тож Казимир Новак придбав пару коней і подолав три тисячі кілометрів верхи. Сплавлявся на човні по річці Конго, а через велику пустелю Сахару переправився на верблюді.

Через п'ять років він повернувся до Польщі, до Познані, до своєї родини.

Організував покази світлин та лекції. На жаль, йому не вдалося написати книгу про свою африканську подорож. Він помер менше ніж через рік після повернення. Минали роки, люди забули про його надзвичайний вчинок.

На щастя, про все пам'ятав мій дідусь, який ще хлопчиком захоплювався пригодами безстрашного мандрівника. Багато разів він повторював мені цю історію, а я дитиною дуже любив слухати розповіді дідуся.

Коли я виріс, то знайшов забуті листи з Африки та зібрав їх у книзі для дорослих «Велосипедом і пішки через Чорний Континент». Потім я все описав і ще раз — у книжці для дітей. Таким чином я здійснив свою дитячу мрію, мрію стати письменником.

Пригоди Казика роками користуються величезною популярністю серед дітей у Польщі. Сподіваюся, що вас, молоді читачі в Україні, вони також зацікавлять.

А може, заохотять вас вирушити назустріч своїм мріям?

Дуже вас до цього намовляю.

Бажаю приємного читання та сердечно вітаю!

Лукаш Вежбіцький

Боровець, Польща, листопад 2020 р.

Експрес з Варшави Центральної прибув на першу колію першої платформи! – оголошення з вокзальних гучномовців пролунало якраз у той момент, коли жінка з хлопчиком з'явилися на платформі.

– Дідусь! Дідусь їде! – загукав хлопчик.

Поїзд наближався до платформи, гальмуючи із голосним пищанням. Пасажири виходили з вагонів і спішили до вокзальної зали.

– Схоже, бачу багаж дідуся, – мама вказала на велику зелену валізу, котра показалася у дверях одного з вагонів і поволі зсувалася по східцях. І мала рацію, слідом за валізкою з'явився усміхнений дідусь.

– Добрий день, доню! Вітай, внучку! – вигукнув старий, побачивши хлопця та його маму, потім обійняв їх обох.

- Ти не втомився? – спитала мама. – Справді, у твоєму віці ти вже не повинен стільки подорожувати.
- Знаю, ти хотіла б посадити мене вдома і прив'язати до крісла перед телевізором, – засміявся дідусь.
- Дідусю, я понесу твою валізку, – запропонував свою допомогу Кшись.
- Спробуй, але боюся, що вона для тебе надто важка.

Кшись схопив ручку валізи. Дійсно, не міг її зрушити.

- Це валіза для двох. Потягнемо її разом, – запропонував дідусь.

Ввійшовши до вокзальної зали, вони побачили натовп людей, які виглядали так, ніби чекали на щось важливе, але, мабуть, не на поїзд. Усі вдивлялися в порожню стіну перед входом до вокзалу. Кілька з них мали велосипеди, інші – фотокамери, хтось тримав камеру та мікрофон.

- Почекайте, любі. Здається, тут відбувається щось цікаве.

Дідусь зупинився.

- Вибачте, чого ви чекаєте? – Запитав він жінку з дитиною на руках.
- Шш... – відповіла вона і приклала палець до губ.

Якраз тієї хвили з бічного входу з'явився елегантно одягнений літній пан. Громада заплодувала. Чоловік йшов повільно, маленькими кроками, оглядаючись на боки. Він прямував до задрапірованої дошки, що висіла на кам'яній стіні. Він посміхався і здалеку вітав людей.

- Хто це? – голосно спитав хлопчик.
- Т-с-с-с... – жінка з дитиною звела брови і осудливо глянула на нього. – Це Ришард Капусцинський, – пояснила пошепки. – Приїхав до Познані, щоб відкрити меморіальну дошку ...
- А хто такий Ришард Капусцинський? – запитав хлопчик.
- Це видатний польський журналіст, відомий письменник і мандрівник, – шепнув йому дідусь на вухо.
- Нічого не бачу, – поскаржився Кшись.

– Стань на мою валізку. Вона міцна. – Дідусь підсавив внука.

Кшись скочив на валізку. Стоячи на підвищенні, прекрасно бачив таблицю, що висіла на стіні, та літнього пана, котрий промовляв до публіки:

... сімдесят років тому Казімеж Новак повернувся із незвичайної експедиції. Сам один проїхав на велосипеді дuku і незнану в ті часи Африку. Був людиною величезної відваги, безстрашним мандрівником. Йому вдалося здійснити велику справу, бо він беріг у серці доброзичливість і віру в іншу людину...

Хлопчик слухав, як зачарований. Промовець закінчив і стягнув долу голубу тканину, яка закривала дошку. Люди аплодували, хлопчик теж заплескав у долоні. Хтось вручив промовцеві квіти, до пам'ятної дошки підійшли люди з велосипедами і сфотографувалися на згадку.

- Чи можна мені глянути на цю дошку зблизька? – попросив Кшись, зістрибуючи з валізи. Мама лише посміхнулася.
- Чому вона такої дивної форми? – спитав хлопчик.
- Це контур Африки, – відповів дідусь.

Хлопчик доторкнувся випуклої лінії, що тяглася через усе зображення.

- А це лінія шляху Казімежа Новака, – пояснив дідусь.
- Казімежа Новака, – повторив хлопчик. – Це ж про цього безстрашного мандрівника ти мені колись розповідав?
- Так, саме про нього я тобі розповідав, – втішився дідусь, задоволений, що онук запам'ятав одну з його історій. – У нас вдома є книжка, де описано його пригоди.

Вони попрямували до виходу, дотягли валізу до автомобіля й увіпхнули її в багажник.

Всю дорогу додому Кшись думав про незвичайну сцену на вокзалі. Він на власні очі побачив, як відомий письменник відкриває пам'ятну дошку у формі Африки.

Вдома вони з дідусем зупинилися перед книжковими полицями.

– Є! – вигукнув дідусь і зняв з полиці одну з книг. –
Оце якраз історія подорожі Казімежа Новака.

Крись оглянув барвисту обкладинку. До нього радісно посміхався бородатий велосипедист у пробковому шоломі на голові.

– «Африка Казика», – він відкрив книжку і прочитав уголос назву першого розділу: «Вирушаю до Африки».

• ВИРУШАЮ • ДО АФРИКИ

Протяжний свист нагадав мандрівникам, що лишилася пара хвилин до відправлення. Потяг рушить, і я почну експедицію до Африки; у багажному вагоні вже чекав мій старий пошарпаний велосипед.

Ви, звичайно, запитаете, як у моїй голові народилася шалена ідея, аби на велосипеді рушити на завоювання диких країв. Коли я був хлопчиком, то любив слухати історії про далекі краї та екзотичні пригоди. Я виріс, маю довгу бороду, майже лису голову, але далекі країни і екзотичні пригоди захоплюють мене так само. Я журналіст. Заробляю на життя, пишу статті та роблячи знімки для газет. Під час моїх подорожей я зустрічав багатьох інших мандрівників, які розповідали незвичайні історії про Африку.

- Не витримаю, подумав я, – їду до Африки з'ясувати, скільки правди міститься в тих донесеннях. Я вирішив проїхати Африку на велосипеді, бо як я міг відмовити в участі в експедиції приятеліві, який вірно товаришував мені у попередніх мандрівках? Окрім того, до мене ніхто подібного не вчинив.

Моя дружина Марися заламувала руки.

- Ой Казику... – казала, коли разом з дітьми прощалася зі мною на залізничному вокзалі. – Як ти собі порадиш серед чужих людей?
- Все буде добре, моя Марись, – заспокоював я її, – знаю іноземні мови, порозуміюся.
- А якщо зустрінеш людожерів чи лева?
- Дам собі раду. Адже і з людожерами, і з левом можна подружитися, – жартував я, аби її заспокоїти.
- Тату, привезеш мені фото лева. Будь ласка... – син шарпав мене за штанину.
- Тату, а для мене мавпочку, – просила донечка. Я з усіх сил обнімав дітей на прощання.
- А тобі що привезти з Африки? – запитав я дружину з усмішкою.
- Нічого мені не треба. Присилай листи, щоб ми знали, що з тобою діється. І якнайшвидше щасливо повертайся, – відповіла Марись з непокоєм у голосі.
- Писатиму щодня. І повернуся живий і здоровий. Обіцяю!

Черговий свист перервав нашу розмову, локомотив смикнув вагони.

- Тату, поїзд від'їжджає! – крикнув синок.

Я поцілував дружину і вскочив у поїзд, що вже рушав.

- До побачення!!! – заволав я, стоячи у дверях вагона і махаючи капелюхом на прощання.

Поїзд набирив швидкості, сім'я, що залишилася на пероні, ставала все меншою і меншою, за хвилину зникла вдалині.

– Тук-тук... тук-тук... тук-тук... – стукали колеса по рейках.

Познань віддалялася з кожною миттю, і наближалася таємнича Африка. Чи вдасться мені сфотографувати лева, чи привезу мавпочку для донечки? Цього я не знав, але знав, що виконаю прохання Марисі – точно повернуся додому цілий і здоровий. Адже обіцяв!

• НІЧ У ПУСТЕЛІ •

Поїзд їхав весь день і всю ніч. Наступного ранку я в'їхав на вокзал у Римі, звідки вирушив велосипедом до морського порту в Неаполі. Там я сів на корабель. Заревіла сирена, я рушив у рейс до берегів Африки. Серце тремтіло від думки про небезпеки, які чекали на мене. Отож я плив назустріч великій пригоді! Корабель гойдався на хвилях то вправо, то вліво, то вліво, то знову вправо... Стара поштива велосипедина добре витримувала плавання. Зі мною було гірше, від постійного колисання паморочилося у голові. Весь рейс я пролежав у каюті, тож коли ми нарешті пристали до берега, я з полегшенням рвонув з корабля. Як добре ступити на тверду землю!

Я старанно прив'язав пакунки до велосипеда, втягнув у легені гаряче повітря, яке ніс вітер з пустелі, всівся на сідлі і поплескав мій велосипед по рулю.

– Отже, в путь, старенький, – сказав я.

На жаль, дорога, якою ми охоче вирушили, закінчилась одразу за містом. Скоро оточила нас пустеля. Колеса велосипеда глибоко грузли, сильний вітер сипав піском в очі. Ось як вітала мене Африка!

Я вирішив перечекаати бурю. Поставив намет, розпалив вогнище, скип'ятив воду на чай. Я заснув, вслухаючись у виття вітру серед скель і гавкіт гієн, які збиралися на нічне полювання. Серед ночі розбудив мене

дивний стукіт. Прислухався із заплющеними очима. То мої зуби клацали з холоду! Коли відкрив очі – побачив зорі над головою. Лягав спати в наметі, а зараз над головою – небо! Де в біса мій намет?

Це вітер-жартівник зірвав полотно і поніс геть, наче повітряного змія, позбавляючи мене даху над головою. Я вирушив на пошуки. Хто знає, як далеко полетів би намет, може, на південний полюс, але, на щастя, його затримали колючі пустельні кущі. Я виплутав полотно з гілок, розклав іще раз, а забиті в землю кілки привалив важкими каменями, котрих вітер точно не зрушить. Я вповз досередини і обгорнувся ковдрою. Не встиг заснути, як почув звук дряпання.

– Оце називається ніч, повна пригод, – подумав я. – Що іще?

Я підвів голову і побачив пустельного тушканчика, який, без сумніву, знайшов найбільш затишне місце для снання. Симпатичний гризун згорнувся клубочком на моєму животі і заснув, тихенько муркочучи. Нелегко в таку вітряну ніч відшукати у пустелі безпечний сховок, тому я дозволив звірятку провести ніч разом зі мною, тим більше, що й мені було тепліше з цим пухнастим клубочком при боці.

Вранішнє проміння сонця зазирнуло в намет. Вставав новий день, буря стихла, я міг рушати в дальшу путь.

Тушканчик увісся перед наметом і вигрівався на сонечку. Я подарував малому приятелеві жменю горіхів на прощання. Той почав їх квапливо хрупати. У пустелі важко знайти сховок, але ще важче поживу. Тут кожен горішок на вагу золота.

• ВОЙОВНИКИ •

З кожним днем мандрівки через розігріту сонцем пустелю мій велосипед ставав все легшим і легшим. Але це не тішило мене анітрохи. З кожним днем попросту меншало їжі і води. Врешті скромні запаси скінчилися – не було що їсти, в шкіряних бурдюках закінчилася вода. Я непокоївся, як переживу наступні дні. Від найближчої оази, де я міг би поповнити провіант, мене ще відділяв шмат дороги.

А до всього, я побоювався зустрічі із грізними войовниками пустелі, які нищпорили на цих теренах. Я чув багато розповідей, від яких кров холонула в жилах, про те, які вони дикі та жорстокі.

Ледве я про них подумав, як на горизонті з'явилися темнолиці войовники верхи на верблюдах. Вершники оточили мене, перекикуючи один одного, і кожен тримав у руках зброю, націлену на мене. Найгучніше кричав ватажок і вимахував найбільшою рушницею.

Я з трудом опанував страх і заволав до незнайомців:

- Добрий день!
Замість відповіді я почув вереск ватажка:
- Чи маєш при собі зброю, білий чоловіче?!
- Не маю, бо вона мені ні на що не потрібна, – відповів я. – Я не солдат. Мене звати Казик, я мандрівник із Польщі.
- Якщо брешеш, і знайдемо у твоєму багажі

зброю, – марна буде твоя доля! – крикнув ватажок.

Двоє чоловіків зіскочили з верблюдів і почали перешукувати прив'язані до велосипеда торбинки і клунки. Коли виявилось, що не маю жодної зброї, тільки старий вищерблений топірець до зрубування гілок на вогнище, войовники проясніли. Зрозуміли, що я бідний мандрівник і не маю злих намірів.

- Чи є в тебе вода, пане Казик? – спитав ватажок.
- Нема. Може, кілька крапель знайдеться у моїх бурдюках. Беріть, якщо треба – відповів я.

Тоді сталося щось, чого я зовсім не сподівався. Ватажок таємничо усміхнувся, а войовники, не кажучи слова, полізли до сідельних сумок на спинах верблюдів і витягли з них сакви з їжею. Наповнили мої порожні бурдюки водою, а до торби насипали муки, фініків, цукру та листя чаю.

- В пустелі не можна залишати людину без їжі і води, – ватажок посміхнувся і дав знак своїм товаришам.

Я хотів подякувати їм за несподіваний подарунок, але вони не чекали на подяку. Схопилися на верблюдів і за мить вже мчали пустелею, покрикуючи на тварин. Я дивився, як вони зникають вдалині.

Я знову залишився на самоті. Штовхнув велосипед і помандрував далі, роздумуючи над несподіванкою, яка мене спіткала. Недавно я поділився їжею з тушканчиком, котрий сховався у моєму наметі, а коли я сам опинився в нужді, допомогли зустрічні люди, поділившись зі мною водою та їжею. Та виявилось, що войовники пустелі зовсім не такі грізні, як у тих страшних історіях, які про них розповідають.

• ТЕМНІ ОКУЛЯРИ •

Я колись уявляв собі, що пустеля – це монотонна країна пусток, посеред котрих немає нічого цікавого. В Африці переконався, що це неправда.

В пустелі можна знайти місця, повні різнобарвних каменів, скелі фантастичних кшталтів, захмарні золотаві гори, а також місця, де пісок біленький, як сніг. Я переходив власне таку білу пустелю, коли відчув, ніби хмара затулила мені зір. Протирав очі, але даремно. Я не бачив власних долонь! Я втрачав зір!

Наче крізь туман побачив на відстані темну невиразну пляму. Я попрямував у її бік. Не пам'ятаю, як довго йшов, аж нарешті почув людські голоси, мекання кіз і шелест пальмового листя. Я дістався оазис!

– Рятуйте! – кричав я. – Допоможіть!

Якісь люди вибігли мені назустріч, але я їх не бачив. І хоч була середина дня, але мене оточувала темрява. Хтось допоміг мені вести мій велосипед, хтось інший показав дорогу до кабінету лікаря. За хвилину я сидів на стільці й дослухався відгомону метушні.

- Пане лікарю, я нічого не бачу! Я осліп у пустелі, – пояснював я.
- Все буде добре, – я почув заспокійливий голос. – Помажемо очі ліками, накладемо пов'язку, і за два дні будете здорові.
- Що сталося? Чому я перестав бачити?

- Це поширена хвороба в цих краях. Білий пісок, наче дзеркало, відбиває промені сонця. Якщо людина не носить темних окулярів, що бережуть очі від сонця... то саме так це й закінчується.
- Я просто щасливчик, що знайшов дорогу до оази, – буркнув я.

Лікар розсміявся, відчинив шафу, витяг щось із шухляди і подав мені. Це були окуляри!

- Пам'ятайте, їх слід вкладати завжди, коли світить сонце.
- Звісно ж! Не хотів би вдруге втратити зір, – відповів я.
- Так завжди, – лікар знову засміявся. – Лише коли захворіє, людина починає дбати про здоров'я.

За два дні, саме так, як передбачив лікар, зір повернувся, і я міг продовжувати подорож. З того часу я завжди пам'ятав надівати темні окуляри і берегти очі від гострого африканського сонця.

• ЛИСТ • З-НАД НІЛУ

Я дістався Єгипту, краю великих пірамід, таємничого Сфінкса і могутньої ріки Нілу. Її води дають життя усій цій країні, наводнюють поля, тамують спрагу людей і звірів, і я часто пив просто з ріки, коли, стомлений мандрівкою, спинявся на її березі.

Сьогодні зустріла мене неприємна пригода, а властиве, дві. Наближався вечір. Я роздивлявся за місцем для розбиття намету, коли відчув удар у спину. Я обернувся і побачив, що місцевий злодюжка, думаючи напевно, що я везу в багажу бозна-які скарби, вимахує дрючком.

– Ти, бандит! – крикнув я і захопив велосипедний насос, аби захиститися від чергових ударів.

Злодій, мабуть, подумав, що я витягаю якусь грізну зброю, тож утік переляканий і, на щастя, більше не з'являвся.

Стомлений, я дочвалав до ріки і розбив табір. Я витягнув з торби яйця, ананаси, банани і козяче молоко. Підсмажив омлет, після чого поставив на вогонь казанок з молоком, і, користаючись з вільної хвилини,

почав латати пробиту шину. Заклеїв дірку і накачав колесо. Вже хотів сховати насос, коли побачив, як із-за намету чмихає сірий котяра. Я глянув на сковорідку, на котрій хвилину тому чекав чудовий омлет. Там його вже не було. Місцевий кіт скористався з нагоди і ум'яв мою вечерю.

— Ти, злодюжко! – крикнув я та погрозив насосом, який вже вдруге цього дня виявився добрим страшилом на таких мазунчиків.

Кіт завмер. Облизнувся, хвильку нахабно до мене приглядався, махнув хвостом і чмихнув на добре. На жаль, зник також і мій омлет.

Я сів перед наметом, підкріпився молоком і фруктами, після чого зайнявся писанням листів до родини. Високо над моєю головою голосно заклекотали перелітні птахи. Я задрав голову і побачив ключ лелек, які саме цією трасою вертаються навесні до Європи. Я подумав, що вони швидше за мої листи дістануться Польщі.

– Егей, лелечки! – заволав я на все горло, – лелечки кохані, дуже прошу, якщо долетите до Польщі, привітайте від мене Марисю з дітками!

• ТАЄМНИЧІ БАРАБАНИ •

Багато днів мандрував я вгору за течією Нілу, аж дістався відрізаної від решти світу країни, де на островах поміж безкрайніх боліт живе плем'я шиллуків. Я саме роздумував, як я знайду дорогу, не маючи жодної мапи, коли побачив групу мисливців, які полювали на дике птаство.

- Чи покажете мені дорогу до селища вашого вождя? – запитав я.
- Звичайно, мандрівниче. Можеш залишити тут велосипед і рушити з нами. Проведемо тебе безпечно до нашого вождя, – відповіли вони.
- Чудово, – втішився я.

Мисливці рушили гуськом. Ідучи крізь болота, били списами по воді, аби відлякати крокодилів, які вигрівалися на сонці. Потворні рептилії втікали і важко плюхались у мутну воду. Болота ставали щораз глибшими. Щоб не замочити одежі, я зняв її, зв'язав штани і сорочку у вузлик і йшов далі, тримаючи його над голо-

вою. У мисливців не було таких клопотів. Крім пов'язки на стегнах, не носили жодного вбрання.

Настав вечір. Ми затрималися на ніч в одному сільці, що лежало на шляху. Я усівся біля багаття та огорнувся ковдрою. З-над боліт здійнялися хмари комарів. Бриніли над моєю головою так голосно, що неможливо було заснути. Місцева старенька спостерегала, як я від них відбиваюся, за хвилину підійшла і подала мені мисочку із якимось мастилом.

- Добре тим намастися, хлопче: голову, живіт і руки, і тоді комарі дадуть тобі спокій, – сказала вона.

Я понюхав дивну мікстуру. Смерділа нестерпно. Не дивно, що комарі втікають від такого смороду, подумав я.

- Дякую, але спробую відігнати їх димом з вогнища, – відповів я ввічливо.
- Як хочеш, хлопче. Добраніч! – сказала старенька і відійшла, весело наспівуючи щось під ніс.

Невдовзі комарі сховалися від холоду ночі, а я зручно вклався біля вогню і вдивлявся у небо, всіяне зорями. Мешканці села грали на великих барабанах, гул яких нісся над водами, що оточували селище. Бум-бум, бум-бум-бум...

Я був втомлений. Очі самі злипалися. Крізь сон я чув іще, як би десь далеко відізналося відлуння: бум-бум-бум... бум-бум...

На світанку ми вирушили у дальшу путь, знову через болота й заплави Нілу. Коли ми врешті дісталися села вождя шиллуків, я вже здалеку почув сердечні вітання:

- Вітай, Казику, самотній мандрівниче з Польщі. Я чекав на тебе з ранку! – гукав вождь.
- Вітаю тебе, вождю! Звідки ти знав, що я тебе відвідаю, і що прибуваю з Польщі? – здивувався я. Яким чином дійшла до нього звістка про мій візит?

Вождь обняв мене так міцно, що мені аж перехопило дух.

- Знаю все, дорогий друже! Завдяки там-тамам...

Вождь показав на великі барабани, що стояли на площі посеред села.

- Це там-тами – пояснив він. – В Африці ми їх застосовуємо, щоб переказувати новини від села до села. Їх звук несеться далеко. Люди, у яких ти ночував, б'ючи в барабани, переказали мені радісну звістку про твої відвідини.
- Хіба б'ючи в барабан можна передати повідомлення? – запитав я з недовірою.
- Звичайно, – відказав вождь. – Я знаю навіть про те, що вчора тобі дуже докучали комарі...
- Це правда, жахливо мене погризли, – признався я, показуючи сліди укусів, і ми обидва голосно розсміялися.

Я провів тиждень в селі у шиллуків. Я спостерігав, як вони полюють, ловлять рибу, випасають корів на островах поміж боліт. На прощання вождь подарував мені два списи, котрі сам щодня вживає до полювання.

- Аби оберігали тебе від дикого звіра, який може чаїтися на твоєму шляху, – сказав він.

- Дякую, – відказав я. – Я візьму їх, хоч маю надію, що мені не доведеться їх використати.
- Я також маю таку надію. Щасливої дороги, Казикку! Ввечері вдаримо в наші барабани і перекажемо там-тамами прохання, щоб усі села, до яких завітаєш, надали тобі гостинність, – сказав вождь і обійняв мене на прощання так міцно, що мені знову перехопило дух.

• ЦАР ЗВІРІВ •

Я продирався крізь густий тропічний ліс і незчувся навіть, як наступив вечір. В джунглях легко пропустити захід сонця, тому що широке листя дерев затримує сонячне проміння, і навіть в середині дня тут панує напівтемрява. В гушавині неможливо було знайти місце, де встановити намет, всюди джунглі, джунглі і сплутані зарості. Тож я ішов далі, хоч пора була пізня, і довкола запала темрява. Лишень місяць освітлював вузьку лісову стежину, якою я брів уперед, полохаючи щомиті сплячих тварин. То дикі кури злітали із голосним квоктанням, а то антилопа зривалася просто з-під моїх ніг. Однак найстрашніша пригода ще тільки на мене чекала!

Я почув шелест. Я спинився і перегородив стежку велосипедом. Розгледів у темряві таємничий кшталт, який наближався до мене. Я згадав про подаровані вождем шиллуків списи, які мали допомогти мені у небезпеці. Один спис я опер о велосипед, а другий стиснув у долонях і спрямував у бік силуету, що таївся в мороці. Раптом за кілька кроків переді мною у світлі місяця блиснули здоровезні ікла, розлігся потужний рик, і я вже знав, що зустрів найгрізнішого звіра Африки, царя звірів, лева у власній особі.

Тоді лев стрибнув. Я відчув удар і впав на землю. Якусь мить я лежав без руху, не розуміючи, що сталося.
– Це кінець! Мене зжер лев! – подумав я.

Але, але... хвилинку! Я бачив місяць і зорі вгорі, а це означало, що я не приземлився у череві хижака. Я перевіряв, чи не бракує мені якоїсь руки або ноги, але все у мене було на своїх місцях. Я оглядівся навколо. Списи лежали на землі поламані.

Лев стрибнув, натрапив на їх вістря, перелякався і втік, – зробив я висновок. А коли не втік, а десь причаївся у гущавині, – одразу зародився у моєму серці неспокій.

Я поспішно зібрався і без зволікань рушив у дальшу дорогу. Тут я згадав, що, коли прощався з родиною на вокзалі у Познані, синок попросив мене привезти йому з Африки знімок лева, а тут, маєш, коли я зустрів царя звірів, то був такий нажаханий, що навіть не витягнув з торби фотоапарата. Що ж, хоч і без знімка, змучений, обдертий і брудний, я взагалі всім цим не переймався, бо вийти з такої пригоди ціло то справді велике щастя.

• ЗОЛОТОДАЙНА • РІКА

Мандруючи крізь джунглі, нелегко віднайти властиву стежку, тому я часом заздрю слонам і мавпам, яким стежки зовсім не потрібні. Потужні слони просто пробиваються крізь гущавину сплетених рослин. Коли хочуть, наприклад, напиться води, витоптують дорогу до ріки. Попереду марширує потужний самець і ламає дерева. Торує прохід. За ним слідує решта стада, а вже за ними слідом спішають до водопою менші тварини: леопарди, жирафи, зебри й антилопи.

Мавпи також не потребують стежок, вони скачуть з дерева на дерево, а коли хочуть пити, звішуються з гілок і п'ють воду просто з ріки. Мусять тільки пильнувати, щоб з води не визирнув крокодил і не вхопив їх своїми страшними зубищами.

Витоптаною слонами стежиною я дійшов до ріки. На її березі я побачив робочий табір. Там панував страшений шум, голосно клекотіли машини, люди лопатами вкидали пісок з ріки на возики, що стояли на рейках.

– День добрий, панове, – звернувся я до незнайомих. – Що робите?

Зайняті працею робітники мене навіть не зауважили.

- Добрий день! – крикнув я гучніше і почав махати руками, щоб привернути їх увагу.
Перервали завантаження і відповіли:
- Шукаємо золото, яке приховує пісок на дні цієї ріки.
- Це золотодайна ріка, – додав один із шукачів.

Штовхали переповнені візки по рейках. Висипали з них мул і поливали водою так довго, аж доки виполіскували весь пісок, а на ситах залишалися шматочки золота. Могутній негр розбивав камені, вдаряючи з усієї сили молотом і перевіряв, чи не криється всередині золото.

- Добрий день. – До мене підійшов чоловік в окулярах і капелюсі. – Я інженер, керую цією копальнею золота.
- Добрий день. Мене звати Казик. Мандрую Африкою, фотографую, пишу листи і посилаю до газет у Польщі, щоб люди довідалися більше про цю прекрасну землю.

Інженер підсунув мені під ніс грудочки золота на відкритій долоні.

- Може, ви про це напишете? Подивіться, будь ласка, які багатства можна тут знайти, – сказав він з неприхованою гордістю.

Я придивився до частинок, що поблискували під сонцем.

- Дуже гарне. – Оцінив я. – Але золото для мене не дуже цінне. Переді мною далека дорога через

джунглі і пустелі. Якщо захворію – золото мене не вилікує, коли буду голодний, то ним не наїмся. Для мене ліки і їжа мають у цих краях більшу вартість, ніж ці жовті грудочки.

Я зробив знімок копальні, подякував інженерові і помандрував далі. Знову оточили мене джунглі. Може це дивно, але хоч у дичавині роїться від небезпек, я краще почуваюся серед африканської природи, ніж серед скупчення людей, де панує гамір і метушня.

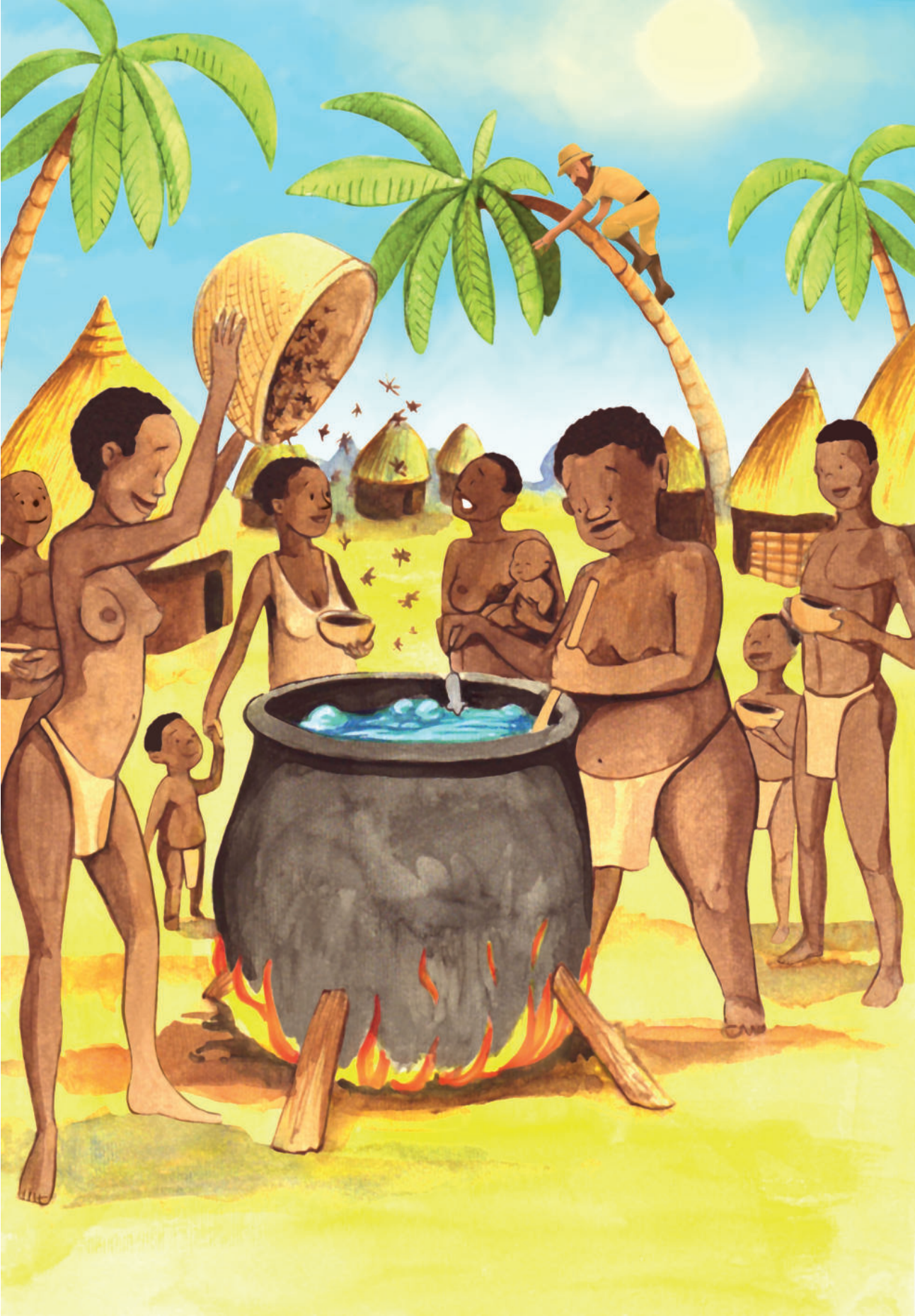

• СУП •

Часто на своєму шляху я зустрічаю села, мешканці котрих вітають мене ще здалеку, а коли іду далі, махають мені на прощання так довго, аж доки не зникну за наступним поворотом.

В одному із таких сіл мене спіткала незвичайна пригода. Наближався вечір. Я почув бурчання у животі, яке казало мені, що час на привал і вечерю. Тоді величезна хмара закрила сонце, а бурчання ставало все гучнішим. Я зрозумів, що то не мій пустий живіт давав про себе знати, а налітала згряя саранчі, страшного шкідника. Коли така хмара сідає на землю, то пожирає всі рослини і спустошує цілу околицю. За мить хуркотання крилець стало таким гучним, ніби розвивувалася буря.

Раптом з хатин вибігли люди: жінки, чоловіки та діти, вони тримали кошики і горщики. Бігали і хапали саранчу, а коли наповнили посуд комахами, поставили на вогонь глиняні казани, налили до них воду і почали варити суп. Я не вірив власним очам, коли побачив, як до супу всипали всю спійману саранчу та навіть іншу живність: гусінь, мурашок, мишей і слимаків!

Товста жінка мішала у казані великою дерев'яною ложкою і дмухала на вогонь. За хвилину покуштувала страву і крикнула:

– Баба, люда! Міса-міса! Міса, баба... люда..!

Мешканці села стали в чергу, а кухарка частувала їх супом. Їли зі смаком, а коли все з мисок зникло, розсілися задоволені, облизувалися і поплескували по повних животах.

- Міса-міса, люда? – звернулася до мене кухарка, мабуть, почувши бурчання в моєму животі.
- Ні, дуже дякую, саранчі і мурашок не їм. – Я заперечливо похитав головою. Я в житті куштував різні страви, але на такий суп рішуче не мав охоти.
- Може, у вас є яйця? – спитав я.
- Яя-яя, люда міса, – загукала жінка, і вже за мить якийсь хлопець подав мені три яйця. Я виліз на бананове дерево, що росло поруч, і зірвав кетяг плодів. Назбирав хмизу, розвів вогонь і приготував суп із яєць і бананів. Був смачний і поживний. Після їжі теж облизався і поплескав по повному животі.

А коли мене хтось питає, чи знаю я, як смакує суп із саранчі з додатком мишей і слимаків, відповім, що насправді сам не пробував, але на власні очі бачив, що для мешканців Африки це справжній делікатес.

• ПОЛЮВАННЯ • НА СЛОНА

Я все з більшим трудом продирався крізь лісову гущавину. Для мандрівника з велосипедом такий перехід – чималий виклик. То дорогу мені загороджували звалені стовбури дерев, то бурхливі потоки, а то я грузнув по коліна у пухнастім моху.

Несподівано у самому серці джунглів я почув запах вогнища. Поміж дерев, що сягали неба, я побачив збудовані з гілок хатки. Коли я підійшов ближче, з них вибігла зграйка дітей і оточила мене, весело лопочучи.

- Добрий день! Чи у вашому селі мешкають якісь дорослі? – пожартував я.
- Але ж ми – не діти! Ми – дорослі! – відповіли мешканці хаток.

Тоді я зрозумів, що трапив до селища пігмеїв, малорослих людей з чорною шкірою, які мешкають у джунглях, носять одяг з листя і полюють на лісових тварин. Пігмеї виявилися надзвичайно гостинними.

Вони уділили мені одну з хаток, аби я укритися там та ніч і виспався. Будиночок був такий маленький, що я ледве помістився у ньому, але спалося цілком зручно на постелі із листя і моху.

Іще панувала темрява, коли мене розбудили крики. Пігмеї бігали по селу і хвацько перегукувалися. Посеред села загін мисливців шикувався до полювання. Хоч і невисокі, виглядали вони грізно, кожен із них тримав списа і гострого ножа. Я приєднався до групи, і ми рушили разом ліською стежкою. Змії втікали нам з-під ніг, а над головами у гіллі стрибали мавпи. Сонце сходило над джунглями. Ми дісталися місця, де джунглі межують із саваною. Мисливець, що вів групу, приклав палець до вуст і сказав:

– Тсссссс... Слони близько.

В куцах перед нами було чути рохкання і тріск ламаних гілок. Мисливці розбіглися і зникли серед савани; над морем трав видно було тільки вістря списів. Я укритися за деревом і чекав на розвиток подій. Нарешті я почув гучний звук труби і бойовий клич пігмеїв:

– Мамбуті!

Із хащі вихопився великий слон, махаючи хоботом наліво і направо, а відважний мисливець висів позаду, тримаючись за хвіст велетня. Довкола бігала решта мисливців, остерігаючись, аби тварина їх не вдарила хоботом чи не затоптала. Я був захоплений тим, з якою відвагою ці маленькі мешканці африканських джунглів полюють, щоб здобути поживу.

Полювання закінчилося успіхом. І то ще яким великим! Мисливці поверталися, несучи великі шматки м'яса. Мешканці селища матимуть що їсти впродовж багатьох тижнів.

Жінки наприносили з джунглів грибів, які, хоч кольорові, зовсім не були отруйні. Ми уминали печене на вогні слоняче м'ясо. Це була найдивніша вечеря, яку я коли-небудь їв, і їв руками, бо в тих краях не вживають ані виделки, ані ножа! Однак найдивнішим було те, що на десерт пігмеї попросили у мене солі. Діти у Польщі люблять цукор і солодоці, а пігмеям найбільше смакує сіль!

– Казику, маєш ще трохи солі? – питали, шарпаючи мене за рукав.

На щастя, я взяв у подорож чималий мішечок солі, і міг таким способом віддячити симпатичним пігмеям за гостинність.

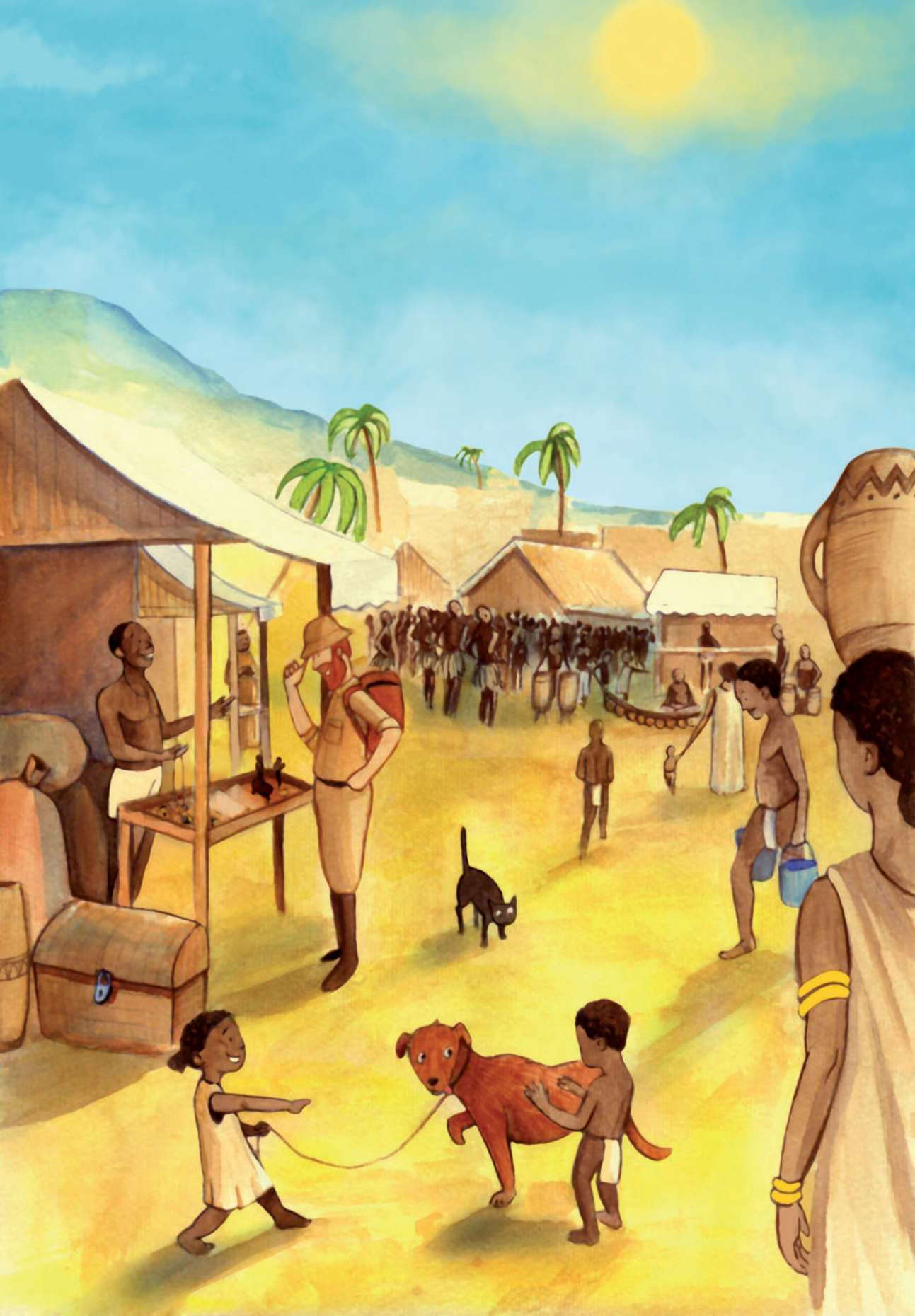
• НА ТОРГОВИЩІ •

К оли я дістався Усумбури, столиці Руанди, був базарний день. На широкій площі посеред міста було гамірно і весело, музиканти били в барабани, танцюристи високо підстрибували, діти пищали з радості, а глядачі голосно аплодували і кидали музикантам картоплини до великого мішка як плату за їхні старання.

- Може, купите красиве намисто? – загукав продавець, викладаючи оздоби з мушель, кісток тварин і сушених фруктів.
- Це був би чудовий подарунок для моєї дружини. Скільки коштує? – запитав я.
- Вистачить, як дасте мені щось навзамін, наприклад, капелюх.
- Дякую, але не волів би його позбуватися. Береже мою лису голову від сонця, – відповів я.

Купець вочевидь засмутився, що обгородки не буде.

- Я міг би заплатити за намисто грішми, – запропонував я.
- Ми грошей не вживаємо, – відказав він.

- Як же ви купуєте речі? – спитав я здивовано.
- Якщо мені потрібні яйця на вечерю, йду на базар і пропоную обмін. Кажу, наприклад: «Дам тобі голку і нитки, а ти даси мені три яйця». Або коли хочу купити корову, пропоную: «Якщо даси мені одну корову, отримаєш від мене дві кози і курей». Таким чином обмінюємося речами і обходимося без грошей.
- Це трохи заскладно. – відказав я. Чому не користуєтесь грошима?

Купець розсміявся.

- Гроші? А де ви їх звичайно тримаєте? – запитав.
- В кишені – відказав я.
- Ха, ото ж-бо й воно, – вигукнув купець, – а в нас весь рік така спека, що одяг нам не потрібен. Оглядіться, будь ласка, люди ходять без штанів, сорочок, курток, – і жодних кишень, де ми могли би ховати гроші.

Я оглянувся. Люди навколо ходили справді майже голі. Я поліз до кишені; крім грошей, знайшов у ній старий годинник. Я подумав, що він мені не потрібний, як не мушу нікуди спішити, а сонце показує початок і кінець дня.

- Якщо я дам вам цей годинник, чи дістану взамін намисто для моєї дружини?

Купець глянув на годинник із захопленням.

- Звичайно, за цей чудовий годинник я дам вам намисто та на додаток красивий браслет з ебенового дерева.

Я подав торгівцеві годинник, і він вдягнув його на руку. Він широко усміхнувся, вочевидь задоволений з обгородки. Я теж не міг нарікати, бо ж за африканським звичаєм, без використання грошей, набув чарівні подарунки для моєї дружини і донечки.

• У КОРОЛЯ РУАНДИ •

Наступного дня я завітав на двір короля Руанди. Через широку браму я увійшов на подвір'я, минув припаркований перед палацом блискучий розкішний лімузин і привітався з охоронцем, який стояв біля входу. Мене запросили до салону, стіни якого були завішані смугастими, плямистими і поцяткованими шкурами звірів.

– Як чудово бути королем африканської країни, – подумав я. – Мати лімузин, палац, сади і тому подібне.

– Добрий день. Король Мутара вітає мандрівника з далекого краю, – вклонився мені юнак, такий високий, що я мусив задерти голову, щоб з ним привітатися.

– Добрий день. Мене звати Казик, я приїхав з Польщі, щоб привітати африканського володаря.

Король запросив мене проїхатися. Комфортний лімузин повіз нас зеленими алеями. Володар мовчки дивився на свої королівські сади.

– Чому ти такий смутний? – запитав я. – Я вважав, що король завжди щасливий.

– В Африці важко бути королем, – відказав Мутара.

– Чому? Маєш палац, слуг, автомобіль і красиві сади, – дивувався я.

– Це правда. Але маю також клопоти. Не вдається

мені зробити, щоб люди у моїй країні були щасливі. Без кінця сваряться, а я не можу їх помирити, – розповідав король.

- Кожен з нас має клопоти, – спробував я його втішити.
- Це правда, – відповів він. Що ти робиш, Казику, коли журишся?
- Вирушаю в дорогу. Залишаю клопоти позаду і швидко про них забуваю.
- Бачиш, я також охоче рушив би у подорож, щоб побачити світ, забув би про прикромці, але не можу залишити моє королівство без опіки.

Я мусив визнати рацію короля. Я зрозумів, що він був мудрою людиною. На прощання я попросив його залишити запис у моєму щоденнику. Король витяг з кишені золоте перо і розписався почерком, оздобленим красивими завитками:

*Казикуві,
мандрівникові з Нолвіці,
з побажанням щасливого
повернення додому.
Мутара,
король Суанди*

І тоді я подумав – як добре, що я можу рушити у дальшу подорож Африкою. Як добре бути мандрівником!

• СНІГ В АФРИЦІ •

Бені – це найкрасивіше розташоване село, яке я бачив у своєму житті. Я вирішив зупинитися у цьому чарівному куточку, передихнути після виснажливої подорожі. Гарячими задушливими вечорами я сідав перед хатою, яку приділили мені симпатичні мешканці Бені, попивав банановий сік, пихкав люлечкою і поглядав на засніжену вершину Місячних Гір.

- Це Рувензорі, – розповідали мені мешканці села. – Треба сходити три дні, аби піднятися на саму вершину.
- А чи була вже на цій горі експедиція з Польщі? – запитав я.
- Тут вже були альпіністи з Італії та Бельгії... але з Польщі... ні, ще ніколи.
- Тому саме час, щоб і поляк зійшов на цю красиву гору. Завтра вирушаю до вершин Місячних Гір! – закричав я, вказуючи пальцем на білу верхівку вдалині. – Чи допоможете мені у цьому поході?

- Звичайно, Казику! Складемо тобі компанію, понесемо разом харчі, воду та дрова.

Ми вирушили зранку. Сходили весь день, щоб увечері розбити табір на схилі гори. Внизу виднілося море клубчастих хмар, а над нами у блискучому льоду вершини відбивалося місячне світло. Це від таких відблисків Місячні Гори отримали свою назву.

На другий день сходження я дістався місць, де землю вкривав сніг. Зачарований красою білого пуху, я чекав на носильників, які залишились позаду. Коли врешті підійшли і побачили мерзлоту, вони сказали:

- У нас немає взуття. Відморозимо собі ноги, якщо підемо босими по снігу. Не вдасться нам зійти на вершину, Казику.
- Нічого страшного, – відповів я.

Я взяв пригорщу снігу і зліпив з нього кулю.

- Повертаймося – і так ми зайшли високо.

Чоловіки, здавалося, були здивовані, що я так легко погодився вертатися в село.

- Не буде тобі прикро, що ми відмовилися від підкорення вершини? – спитали вони.
- Ні, – я таємничо усміхнувся. – Признаюся вам, що не здобуття вершини було моєю мрією. Споглядаючи здалеку на цю гору, я здогадувався, що її верхівку укриває сніг, який я так люблю і за яким так сильно тужу. Я забажав побачити його зблизька. Це вдалося, і навіть тримаю снігову кулю в долонях. Можемо повертатися.

Носильники захихотіли і помарширували стежиною, вертаючись до села. Я чув, як розмовляють і смі-

ються з дивної білої людини, котра присвятила два дні сходження лише заради того, аби доторкнутися до морозного снігу.

Увечері я відпочивав на лежку перед хатиною в Бені, пихкав люлькою та поглядав на засніжену вершину Рувензорі. Вийняв з манірки принесену з гір кульку снігу і кинув до кружки. Повірте мені, нема нічого приємнішого, ніж попивати спекотного африканського вечора охолоджений банановий сік.

• НЕГРЕНЯ РЕМО • ТА ЙОГО ДРУЗІ

Для захисту від дикого звіра я купив рушницю. Людина завше почувається впевненіше, мандруючи через африканську пущу з рушницею на плечі. Щоб випробувати мою покупку, я вибрався на полювання. Хотів при нагоді добути щось з їжі для милих мешканців села Бені, віддячити за гостинність. Виявилось, на жаль, що мисливець з мене кепський. Я годинами блукав саваною, але не вдалось мені вислідити жодного звіра. Вже хотів повертатися в село, коли почув крик:

– Рятунку, змія! Рятунку!

Я помчав на голос. Побачив хлопця, який біг лісом і верещав:

– Рятунку, змія... песик... допоможіть!

Негренья налетіло на мене і зупинилося, важко дихаючи.

– Що сталося, маленький друже?

– Змія... песик... – кричав знервований малюк.

– Змія чи песик? – запитав я, нічого не розуміючи.

– Велика змія вкрала мого песика!

Хлопчик схопив мене за руку і потягнув через кущі. Я ледве встигав за ним. Ми дісталися галявини. Величезний пітон-констриктор обвився навколо переляканого песика. Я прицілився і випалив з моєї рушниці. Одним пострілом врятував песика з утиску і вполював великого пітона. Негреня підбігло до чотириноного приятеля і міцно його обійняло.

- Дякую за допомогу, – заволав він.
- Я Казик, приїхав з Польщі, – представився я.
- Мене звуть Ремо, і я мешкаю тут, у хатці з віття, – відповіло негренья.
- Ти мешкаєш один? – здивувався я. – Це дуже небезпечна околиця.
- Зовсім не один, – запротестував Ремо. – Мешкаю з песиком.

Плямистий дворняжка завиляв хвостиком і став на двох лапках, гордий з того, що про нього говорять.

- А що ти їси, коли голодний?
- З нами є коза. П'ємо її молоко, коли голодні, – відповів Ремо.
- Ме-е-е, – замакав він, як козлик, на що з кущів вискочила коза і привітала нас радісним:
- Ме-е-е, ме-е-е...
- Ви не можете тут залишитися. В окрузі роїться від хижих звірів, левів, гієн, зміїв-душителів, як оця потвора, – я вказав на вбитого пітона, що лежав на землі. – Я заберу вас до села, де будете у безпеці. А пітона візьмемо і запечемо на вечерю!

Я схопив Ремо за руку і повів крізь буш. Слідом за нами біг песик, а за ним, перестрибуючи через купки трави та гілки, – коза.

Хлопчик і його друзі замешкали в Бені. Коли я вирушав у дальшу путь, Ремо махав рукою на прощання і гукав:

- До побачення, Казику! Дякую за врятування песика!
- До побачення, бережи себе, малий Ремо!

Я полюбив цього малого і радів, що він не мешкатиме в бушу, де чигала на нього безліч небезпек. У селі серед людей буде у безпеці. І його песик, звичайно, теж. Ну й коза.

• РІЗДВО • У ПУСТЕЛІ

Н астав грудень. У Польщі о цій порі року порошить снігом, мороз сковає кригою озера, діти ліплять сніговика і кидаються сніжками, а коли наближаються різдвяні свята, люди вішають оздоби на ялинках, співають колядки, обмінюються побажаннями і готують подарунки для близьких. Тим часом я, уявіть собі, отаборився посеред безлюдної пустелі Калахарі, і тільки гарячий вітер виє серед кущів, шарпає полотном намету і сипле піском. В Африці навіть взимку спекотно та пече сонце.

Так не може бути! Щоправда, я далеко від дому, в пустелі і зовсім самотній, але ж свята не можуть мене цього року обминути, – вирішив я.

Я прийнявся за роботу. З мотузки і знімків, які я возив із собою, а також подарунків, котрі отримав від людей, що зустрілися в дорозі, я змайстрував прикраси і розвісив їх на деревці, що росло поруч з наметом. Кишеньковим ножичком вистругав дерев'яне янголятко і повісив його на найвищій гілці.

– Глянь, старенький, чи ж не красива в нас ялинка?! – з гордістю сказав я велосипедові, який ле-

жав неподалік, потім розпалив вогонь і скип'ятив воду на чай. До напою вкинув зірвані з пустельного куща ароматичні плоди. Потім з муки, родзинок і горіхів випік на вогні пиріг. Скромна трапеза, однак святкова.

Зі своїх нірок визирнули цікаві сурикати, котрих спокусив запах мого печива. Коли на небі засяяла перша зірка, я з'їв урочисту вечерю і замуликав: «Серед нічної тиші голос ся розходить ...».

Мій спів полетів над африканськими пустошами. Зацікавлена колядою, прибігла родина павіанів, присіла неподалік багаття і вдивлялася, як зачарована, в обвішане прикрасами деревце, – чогось такого мавпи ще не бачили.

Я сидів у цьому незвичайному товаристві до пізньої ночі та писав святкові побажання для близьких у Польщі. Мені було тоскно за дружиною і дітками, хоч на брак товариства я нарікати не міг – довкола крихт від пирога метушилася весела зграйка сурикаток. Куштували з апетитом. Хай теж знають, що сьогодні Різдво! «Веселих свят бажає Казик!».

• УРЯТОВАНИЙ • ЖИРАФАМИ

амотне подорожування по Африці, на жаль, має свої злі сторони, такі, наприклад, що ніхто тебе не догляне, коли ти захворієш. У цьому я переконався над рікою Крокодилею, де сильна гарячка дослівно звалила мене з ніг. Я пролежав чотири дні і чотири ночі у наметі. Дикі звірі кружляли ночами навколо табору. Великий птах заглянув навіть в середину намету, але коли я пожбурив у нього черевиком, втік з вереском. Про всяк випадок я приготував другий черевик, аби прогнати нахабну тварюку, якби вона вирішила повернутися.

Бракувало сил, аби заварити чай, тож я пив воду з ріки, підсолоджуючи її цукром. Хворів, голодував, страждав. Не знаю, як би закінчилася уся ця пригода, якби не те, що несподівано з'явилася допомога; до мого табору прибули люди. Коли мене побачили, розпалили вогнище, напоїли мене гарячим чаєм, нагодували хлібом і фруктами. Я відразу почув себе краще.

- Дякую, – сказав я. – Яким чином ви знайшли мене у цій пустелі?
- Маєш велике щастя, – відповів один з них. – Це жирафи тебе врятували!
- Жирафи? Не розумію!
- Бачиш дроти, що лежать на землі?

І справді, на землі довкола намету лежали фрагменти порваного дроту.

- А тепер глянь туди, – вони показали на крони дерев, над якими колихалися довгі шиї жираф. Достойні тварини скубли листя з найвищих гілок.
- Все бачу, – відказав я, – але надалі нічого не розумію.
- Ми – ремонтна бригада, – почав пояснювати один із моїх рятівників. Біля твого табору проходить телеграфна лінія. Вчора стадо жирафів утікало від левів, які на них полювали. Тварини довгими шиями порвали дроти, і тоді ми втратили телеграфне з'єднання. Ми спакували інструменти і вирушили на пошуки місця аварії. Ось таким чином ми дісталися твого намету.
- Кохані жирафи! – втішився я.

Команда взялася до роботи і за кілька хвилин полагодила телеграфну лінію. А оскільки наступив вечір, розбила свої намети поруч з моїм. Я почув себе набагато краще. Гарячий чай і хліб зміцнили мене, але насамперед вилікувала мене присутність людей, бо в гарному товаристві значно легше видужати, аніж на самоті. У таборі було гамірно і весело, люди сиділи навколо вогнища і співали пісень, розповідали забавні історії, вибухали гучним сміхом, найдужче сміялися з того, як жирафи врятували Казика з Польщі.

• НА КРАЮ • (ВІТУ

Натиснуті з усіх сил гальма пронизливо вищали. Старенький велосипед, ніби взагалі на них не зважаючи, стрімголов гнав з гори. Мабуть, спішив до мети нашої експедиції – південного краю Африки.

Я чекав на це видовище! Безмежний океан, хвилі до горизонту. Ось я щасливо дістався так далеко, як це було можливо – на край світу. Перший велосипедист з Польщі, а може, перший і в цілому світі, я проїхав Африку з півночі до півдня, щоб дістатися цього чудового місця. Я здійснив свою мрію. Перемога!

Я поставив намет на скелястому мисі, шум хвиль, що розбивалися о скелі, заколисав мене до сну.

Вранці мене розбудив крик альбатросів. Я потягнувся, вийшов з намету і став на високому березі, щоб вдосталь надивитися на незвичайний краєвид. Вітер гнав океаном спінені гриви хвиль. Я встановив фотоапарат і зробив знімок на пам'ять.

Раптом я почув за спиною тихий свист, із-за скель висунулася мордочка сурикатки. Звірятко глянуло з цікавістю у мій бік і свиснуло, наче застерігало інших зві-

ряток: «На мисі з'явився дивний гість – людина з велосипедом!».

Я посміхнувся. Зрозумів, що я тут лише гість, і що час вертатися додому. Коли вже я досяг кінця світу і не можу їхати далі, залишається один напрямок – назад до Польщі.

Переді мною нові пригоди і небезпеки, далека дорога знову через усю Африку... до Познані. Я вже розповідав вам про те, що люблю подорожувати, правда? І це саме так! Але признаюся вам також, що у подорожуванні я найбільше люблю відчуття, що вертаюся додому.

• БАГНА •

Наближався вечір, а я блукав у лабіринті стежок, які витоптали дикі звірі. А може, скоротити путь? – подумав я.

Ледве я рушив по траві навпростець, як відчув, ніби наступив на щось м'яке. Я почув загрозове булькотіння і почав грузнути разом з велосипедом у баговинні. Вистачило хвилини неуважності, трьох необережних кроків, щоби опинитись на зрадливій трясовині.

Я відкинув рушницю, фотоапарат і намагався видратися назад у бік стежки. На жаль, з кожним рухом поринав у багно щораз глибше. Настала ніч, я бовтався по пояс у густій багнюці, а наді мною здіймалися хмари комарів. Ситуація виглядала невесело. Я відшукав у кишені коробочку сірників і запалив один з них, аби хоч на хвилю роз'яснити темряву. При тьмяному світлі я побачив суху траву, котру вітер накидав на поверхню болота. Я зібрав її, скрутив у жгут, підпалив і кинув у саванну. Вогонь стрімко охопив зарослі. Пожежа осушила болото настільки, що крочок за крочком я зміг з нього вибратися. Я став на твердому ґрунті і відітхнув з полегшенням. Я був вільний, однак у трясовині застряг мій вірний друг.

- Стільки днів ми провели разом, тисячі кілометрів ти ніс мене на своєму сідлі. Не можу я тебе так залишити, друже, – сказав я з турботою.

Я взяв пояс від брюк, закинув на руль, що виставав з болота, та, тягнучи з усіх сил, дістав обліплений багном велосипед.

- На майбутнє мусимо бути обережні, старий, – пояснював я, старанно очищаючи машину з бруду. – Трохи бракувало, а потонули б ми у тих мочарах.

Ви напевно подумаете, що від втоми у подорожі і африканського сонця я остаточно з'їхав з глузду, якщо розмовляю зі своїм велосипедом. Може бути. Але вірте мені, скільки разів я дивлюся на мій двоколісний, бачу в ньому не звичайний транспортний засіб, а вірного приятеля і героя, котрий пережив більше пригод, ніж будь-який інший велосипед у світі.

• ДОБРА ФЕЯ •

Я дуже хвилювався, чи мій бравий велосипед витримає подорож крізь всю Африку. Вдалося, він проїхав весь континент, але чи подолає зворотну дорогу? Проїхав півсвіту, пережив незліченні пригоди, тож нічого дивного, що з кожним днем все більше скаржився на свою долю. Коли ми піднімалися в гору, жахливо вищали педалі, коли ж мчали згори – руль клекотів на кожному вибої. Скривлені колеса не котилися вже так охоче, як колись, мій любий старенький починав розсипатися.

Нарешті сталося те, що раніше чи пізніше мусило статися. Велосипед уже не годився ні на що. Буквально розсипався на частини. Я сів на землю у розпачі. Купити новий велосипед? Де?! Навколо повна пустка. Йти пішки? З багажем, що важить шістдесят кілограмів, далеко не дійду. Навет, сокира, рушниця, ковдра і запас води... все потрібне, залишити не можу. Ситуація здавалася безнадійною.

І в ту найгіршу хвилину сталася річ зовсім надзвичайна. Немов у казці, з'явилася добра фея. Так, бо всюди на світі можна зустріти добрих фей. Не завжди у них платтячка, крильця і чарівні палички. У моєї не

було, о ні. Їхала вантажівкою, і звали її Мечислав Вишневський. Як це можливо? Вже пояснюю.

Вкрита пилом розхлябана вантажівка з'явилася з-за обрїю і зупинилася переді мною. Шофер вискочив з кабіни, придивився мені уважно і заволав гучним голосом:

- Добрий день, чи це пан Казик у власній особі?!
- Так, звідки ви знаєте? – спитав я ошелешено.
- Читаю ваші репортажі з подорожі в польських газетах і чекаю вже три роки! Я теж із Польщі. Звати мене Мечислав Вишневський, і мешкаю з родиною тут, на краю світу. Запрошуємо! Дружина вже готує вечерю.

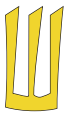
Я не витримав. Зворушений, що зустрів у далекій Африці земляка з Польщі, я кинувся йому на шию.

- Я не хотів би вас засмучувати, Казіку, – звернувся до мене Вишневський, коли вже звільнився з моїх сердечних обіймів, – але на цьому велосипеді далеко не заїдеш, – він підніс з землі викривлене колесо. – Цим колесом хіба мої діти побавляться, – ствердив він. Але вище голову, на моїй фермі є щось, що допоможе тобі у дальшій подорожі Африкою.
- Новий велосипед? – спитав я з надією.
- Ні, – Вишневський таємничо посміхнувся, – щось краще, ніж велосипед.

• ГЕЙ! •

видко поплинули дні у польській домівці на краю світу. Ядвіга і Мечислав Вишневські нагодували мене і подбали про всілякі зручності.

Я викупався, виспався на ліжку і набрався сил.

Якось після сніданку, на який ми з'їли пишну яєчню зі страусового яйця, Вишневський запропонував:

- Казику, я обіцяв тобі щось, що допоможе у дальшій подорожі. Якщо тобі цікаво, що я мав на думці, запрошую.

Він повів мене через сад на іншу сторону хазяйства. Там була загорода з кіньми. Ми підійшли до огорожі. Два коники – карий і каштановий – вийшли нам назустріч.

- Іго-го-го! – весело заіржав карий.
- Ігі-гі-гі-гі! – вторив йому каштанчик.
- Цей «іго» зветься Рись, а цей «ігі» – Ковбой. Рись – це чудовий верховий кінь, понесе тебе, куди захочеш, а Ковбой прекрасно підходить для перевезення багажу, – сказав Вишневський, гладячи коней по мордах.
- Ніколи в житті не сідав на коня, – відказав я і тут же додав: але це не означає, що не можу спробувати!

Змінити велосипед на коня? Ха! Оце була би пригода. Вишневський допоміг мені осідлати Рися. Я зручно всівся на широкій спині і поплескав коня по голові.

- Що далі? – спитав я.
- Гей! – крикнув Вишневський.

Рись підскочив, а я злетів в повітря і впав на землю.

- Іго-го-го! – заіржав Рись і вишкірив зуби, ніби зухвало сміявся з мого падіння.
- Ігі-гі-гі-гі! – вторив йому Ковбой.
- Ха, ха, ха, – велосипед не коїв таких штукочок, правда? – Вишневський теж сміявся. Він підійшов і допоміг мені підвестися. – З тобою все в порядку?
- Так швидше навчуся літати, ніж їздити верхи, – буркнув я, однак не збирався здаватися. – Спробуємо ще раз!
- Тримайся міцно, – і ще раз допоміг мені сісти на коня.
- Гей! – крикнув я.

Рись радісно заіржав, а потім рушив галопом, аж за нами знялася курява. Ми об'їхали хазяйство широким колом.

- Цей кінь швидший, ніж мій велосипед, – вигукнув я.
- Звичайно, заїдеш на ньому дуже далеко, хоч і на край світу, – відповів господар.
- На край світу? – я скривився. – Якраз звідти вертаюся. Волів би радше до Познані.

• ВОДОПІЙ •

Пи-и-и-ти, – ніби волали спрагли коні і дивилися на мене своїми смутними очима. Підносили голови і принюхувалися, пробуючи відчути, чи є десь поблизу вода.

Оце різниця між велосипедом і конем, – подумав я. Велосипед ніколи не відчував спраги, йому вистачало кілька крапель олії, і він котився цілий день, нехай і крізь пустелю.

Змучені коники плелися нога за ногу, зупинялися щохвилини від втоми. Мені ледве вдавалося змусити їх іти далі. Мови не було, щоб пришвидшити крок. Таким темпом ми ніколи не дотягнемося до водопою, – думав я з тривогою.

Раптом Рись і Ковбой зупинилися, ніби їх вмурувало. Ні за що в світі не хотіли рушити далі.

– Гей, що це за капризи? – крикнув я і смикнув за вуздечку. Рись, однак, навіть не поворухнувся. Я глянув на дорогу перед нами і зауважив причину дивної поведінки тварин, котра – як виявилось – зовсім не була дивною... Там на середині дороги стояли два леви і приглядалися до нас ласим поглядом. Один з хижаків гордо струснув гривую і заричав так голосно, що з ближчих де-

рев посипалося листя. Ковбой, тягловий коник, перелякано заіржав, зірвався з прив'язі і погнав крізь зарослі. У такий спосіб я зрозумів іще одну різницю між конем і велосипедом. Велосипед не втікав при виді диких звірів.

Якщо загублю Ковбоя в бушу, леви знайдуть бідолаху і зжеруть, – подумав я.

Я поквапив Рися, і ми пустилися слідом за втікачем. Не пам'ятаю, як довго ми скакали – попереду переляканий Ковбой, навантажений багажем, а за ним Рись зі мною на спині. Я нервово поглядав через плече, щоб перевірити, чи леви не пустилися в погоню. На щастя, не було їх видно. Не були голодні, а може, не мали охоти вечеряти мандрівником з Польщі.

Раптом я відчув, що Рись і Ковбой починають поспішати. Хіба й справді леви гналися з нами? Гілки били мене по обличчю, струмись повітря шумів у вухах. Я намагався стримати коней. Без ефекту. Вони не реагували. Галопували все швидше і швидше, щоб раптом затриматися... на березі схованого в заростях озерця!

Я зіскочив з сідла. Коні заспокоїлись, увійшли в холодну воду і занурили в ній морди. Почали жадібно пити. Я набрав води у манірку і теж загасив спрагу.

- Розіб'ємо тут табір і відпочинемо після цієї шаленої гонитви, – вирішив я.
- Іго-го-го! Ігі-гі-гі! – заіржали задоволені коні.
- Признайтеся, ви втікали зі страху перед левом, чи спішно вам було до водопою, який ви учули? – запитав я, але Рись і Ковбой не відповіли, тільки таємничо пирхнули і почали обгризати листя чагарників, що росли над озером.

• БОЖЕВІЛЬНИЙ • (СТАРИЙ)

З настанням вечора я розбив намет серед бушу і для охорони від диких тварин оточив табір засікою з тернових гілок. За такою огорожею навіть полохливі зазвичай коні почувалися у безпеці і безтурботно пережовували суху траву, якої я для них назривав.

Я розпалив вогонь і всівся, щоб писати листи при світлі багаття. Що якийсь час серед темряви лунали підозрілі відголоси. Чи то гілка тріснула, чи то камінь покотився схилом. Може звір, а може духи?

- Спокійно, – подумав я, – коли під рукою є рушниця, не страшні людині дикі звірі, ані навіть духи.

Нараз я почув відголос людських кроків. Я підвівся і побачив згорблену постать з довгою сивою бородою.

- Добрий вечір, – сказав старий і сів біля вогнища.
- Добрий вечір. Мене звати Казик, я мандрівник із Польщі, – представився я.
- А я прибув до Африки шукати золото.

Старий вийняв з кишені брудну хустку і розгорнув її. Я побачив дрібні грудки золота, що поблискували у світлі вогнища. Гість знову загорнув свій скарб і заховав глибоко у кишеню.

- Золото. Не скажу, де його знайшов. Нікому не покажу те місце, – сказав він.
- Дивна людина, – подумав я і поставив чайник на вогонь, аби почастувати старого чаєм.
- А ти, молодий чоловіче, теж шукаєш золото? – спитав він, вдивляючись у полум'я.
- Ні, – заперечив я. – Я репортер. Мене цікавлять люди, тварини, краєвиди. А золото? Золото мене зовсім не цікавить.
- Напевно ти його шукаєш. Всі його шукають! Я знайшов, але не скажу де. Прокляте золото! – Старий почав кричати. – Якби не золото, я жив би спокійно з родиною, а не волочився по Африці! – знову витяг хустку зі скарбом. – Знаю, де є, але нікому не зраджу таємницю!

Я не знав, що сказати божевільному старому, мовчки подав йому кружку з чаєм.

- Дякую, – сказав він. – А ти, Казику, теж шукаєш золото?
- Я вже казав, що ні...
- Е, всі шукають золото... але я не скажу, де знайшов, – буркотів, як заведений.

Присвятив усе життя пошукам золота в Африці і не міг уже говорити ні про що інше. Пив чай, голосно сьорбаючи, і все повторював, що знає місце, де є золото, але нікому його не покаже. Коли допив чай, встав

і пішов. Зник, наче дух, у темряві. Я жалкував, що він не скористався з моєї гостинності і не залишився на ніч у таборі. Певно, боявся за свої скарби, загорнуті в стару хустку, не вірив, що я ними не зацікавлений.

У таборі залягла тиша; чути було лише, як коні хрупають суху траву.

– Добраніч, мої коники, спокійної ночі, – гукнув я, загорнувся у ковдру і знову ліг спати.

• ПРОЩАННЯ • З КІНЬМИ

Ми добралися до плантації, мальовничо розташованої на березі ріки. Коні заіржали від задоволення, побачивши плодіві дерева і поля кукурудзи. Може, відчували, що саме тут нам доведеться попрощатися...

- Чи знайдеться щось поїсти моїм коням? – спитав я у фермера, який вийшов нам назустріч.
- Звичайно, – відповів фермер. – Я вирощую кукурудзу, ананаси і банани. У нас багато корму для твоїх коней, а й для тебе, мандрівниче, теж знайду корм, якщо ти голодний.

Коники підкріплялися свіжим листям кукурудзи, а фермер водив мене по своїй плантації.

Коли ми зійшли до ріки, показав рукою на протилежний берег і сказав:

- За рікою Лулуа простягається країна, де немає доріг, яка поросла непролазними джунглями, яку прорізують рвучкі потоки. Ти не знайдеш там ані

доріг, ані мостів. Кіньми далі не поїдеш, мандрівниче.

- Якщо такі справи, – подумав я, – з вершника перетворюся на матроса і подолаю дальшу дорогу у човні.

Я купив у рибалок, що мешкали над рікою, два човни, з'єднав їх між собою та припасував на палубі збиту з дощок будку, щоб у ній можна було ховатися від комарів. Цей невеликий кораблик я назвав «Познань». На кормі почепив біло-червоний прапор, щоб кожен бачив, що це польський човен з польською командою на борту. Звичайно, вся команда складалася з одного мене – сам був капітаном, матросом, штурманом і навіть кухарем в одній особі.

Того дня, коли човен був готовий до рейсу, і я міг розпочати новий етап подорожі, я пішов до загороди, щоб попрощатися з моїми вірними товаришами. Я дав їм по качану кукурудзи і погладив по мордах.

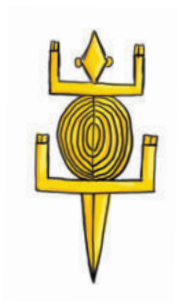
- Іго-го-го! – заіржав Рись, вищіряючи зуби.
- Ігі-гі-гі-гі! – вторив Ковбой.
- Ну, браві мої коні, тут закінчується наша спільна пригода, – промовив я до чотириногих супутників.

Коники з апетитом хрупали кукурудзу. Здавалося, не дуже переймалися тим, що не товаришуватимуть мені у дальшій подорожі.

- Будете жити на фермі над рікою. Будете тут у безпеці, – сказав я.
- Ігі-гі-гі-гі, – обізвався Ковбой, м'яко штовхаючи мене мордою.
- Так, – відповів я. – Фермер це добра людина, він подбає про вас.

- Іго-го-го-го! – Рись почав рити землю копитом, ніби чимось занепокоївся.
- Ні, їжі вам напевно не бракуватиме, – відповів я. – Ви стільки недолі зазнали, коли ми подорожували разом, було вам голодно, не було в нас води, часом бракувало сил, щоб іти далі. Належить вам відпустка.
- Іго-го-го! Ігі-гі-гі-гі! – цього разу обидва коники обізвалися одночасно і войовничо струснули головами.
- Добре. – Посміхнувся я. – Буду зважати на левів і не дам їм себе з'їсти, обіцяю.

Я вскочив у човен, відштовхнувся веслом і відчалив від берега. Ковбой і Рись дивилися у мій бік, спокійно жуючи кукурудзу. Я помахав їм на прощання і глянув вперед. Знову чекали на мене нові пригоди і чигали невідомі досі небезпеки.

• НАВІГАЦІЯ •

Я плив спокійно, відштовхуючись час від часу довгим веслом від порослого джунглями берега. Стрічка ріки, що в'ється серед тропічних лісів, у найближчі тижні мала стати шляхом моєї подорожі. Кажуть, що в Африці нема добрих доріг, а ось, будь ласка, хіба ріка Лулуа не є чудовою дорогою, досконалою до навігації?

Бувало небезпечно, коли під самісіньким дном човна пропливали величезні крокодили або коли гіпопотами з цікавості висували голови з води і намагалися зазирнути через борт усередину.

- Алло, пане бегемоте, обережно! – гукнув я та грізно потряс веслом, але звір не відповів, тільки пирхнув, якби розгніваний, що я порушую його спокій. Він ліниво позіхнув, роззявив пащу і показав страшні ікла, а потім з плескотом занурив товсту морду під воду.

Коли наближався вечір, я причалив «Познать» до дерева, що росло на березі, і закинув вудку. Хтозна, може мені пощастить, і спіймаю рибу на вечерю? Як наживку використав надокучливу муху, яка довгий час не давала мені спокою. Зрештою, догралася і потрапила на гачок. Я зручно всівся, запалив люльку і спостерігав

за нерухомим поплавком. Через кілька хвилин я відчув легке шарпання. Я смикнув за вудку. На кінці гачка тріпотіла красива золотиста рибка. Ось пишна вечеря на сьогодні!

Я вхопив рибу і зняв її з гачка. Вже хотів дістати ніж, коли трапилося щось незвичайне. Риба глянула на мене вилупкуватими очима, вишкірила гострі зуби і почала сичати.

– Що це за штучки?! – спитав я розгнівано.

А створіння надувалося з кожною секундою. Аж зрештою перетворилося на кулю, наїжачену гострими шипами. Я відкинув гідку колючу потвору. Вона покотилася по палубі з грізним сичанням. Я схопив весло і вдарив ним голчасту кулю, як м'яч. Риба з голосним плюскотом впала до річки. Як тільки опинилася у воді, випустила повітря і з колючої кулі знову перетворилася на звичайну рибку, затріпотіла плавниками на прощання і зникла в мутних водах ріки...

Ось втекла моя вечеря, – подумав я з жалем і сягнув до торби по сховані на чорну годину сухарі.

Неподалік кумкали жаби, здалеку доносилося пирхання гіпопотамів. Стомлений, я улігся в каюті. Коли я засинав, у моїй голові виникали картини минулого дня... Поверхнею ріки дрейфували жирні гіпопотамами, крокодили, що вилежувалися на березі, щерили зуби, колюча риба сичала і бундючно надувалася... Я не знав, чи вже бачу сни, чи все ще згадую навігацію мальовничими водами ріки Лулуа.

• ПОТЕРПІЛИЙ •

Гордо за течією йшла «Познань». Я плів безтурботно. Не маючи що робити, я відпочивав, точніше байдикував, відганяючи від себе надокучливі мух. Час від часу приставав до берега, щоб у людей, які мешкали в джунглях, купити фрукт чи рибу. Побачивши мене, вони дивувалися. У цих місцях іще ніколи не бачили білу людину.

Я почув віддалений стукіт машини. Звук наближався з кожною хвилиною. Це потужний двигун попіхав пароплав проти течії. Назустріч ішов великий торговельний корабель. На містку стояв капітан, одягнений у форму з позолоченими ґудзиками, та гордо глядів перед собою.

- Добрий день! – крикнув він, побачивши мене. – Що ж це за плавзасіб?! Такого човна ще не бачили африканські ріки!
- Вітаю! То «Познань», корабель під польським прапором. Невеликий, звичайно, але впевнено дає собі раду на цих небезпечних водах – прокричав я.
- Будьте уважні. Там далі зустрінете великі водоверті. Там напевно не дасте собі ради, – волав капітан.

- Дам раду! – відповідав я, складаючи долоні в трубку і приставляючи до вуст, аби капітан краще мене чув.
- Пане, там нижче по ріці тонуть навіть великі кораблі, а що вже такий човник, – застерігав доброзичливий капітан.
- Я подолаю всі перешкоди, прошу не турбуватися! Я обіцяв родині вернутися додому цілим і здоровим! Мушу дотримати слова! – заспокоював я його. – Лев мене не зжер, в багнах я не потонув, то й з рікою дам собі раду!

Я схопився за борт, щоб не впасти у воду, коли моя «Познань» захиталася на хвилях, викликаних кораблем, що минав нас.

- Прошу, бережіть себе! – прокричав капітан на прощання.

Корабель віддалявся, стихав стукіт двигуна... Невдовзі я знову залишився сам посеред ріки. Я плив за течією, і ніщо не заповідало небезпеки, яка наближалася.

Однак наступного дня я згадав слова капітана, який добре знав, що говорив, застерігаючи мене перед мінливим норомом ріки. Небо затягнулося важкими дощовими хмарами, здійнявся вихор, і потужна гроза застала мене на самісінькій середині неспокійної ріки. Вихор, дощ і розбурхані хвилі гнали човен, ніби у пащу оскаженілого чудовиська. Потужний вир вирвав весло з моїх рук, хвилі заливали палубу, я боявся, що човен перекинеться, і я впаду у розпінену ріку разом з усім багажем. То був би кінець моєї подорожі! Тоді я побачив землю. Рятуюнок!

Човен з розгону врізався в піщаний берег. Я вилетів, мов із праці, і приземлився на мокрому піску. Навколо лежав багаж, що, як і я, вилетів з човна під час катастрофи. Уф-ф-ф... Я був уже велосипедистом, вершником, матросом... а зараз став потерпілим.

• ОСТРІВ • ГІПОПОТАМІВ

Я поставив намет і вирішив залишитися на ніч на острові, відпочити на твердій землі по виснажливій пригоді з бурею. Я витягнув човен на берег, розклав мокрий одяг на траві, щоб висохнув за ніч, і в одних підштаниках рушив на обхід околиці. Виявилось, що я висадився на безлюдному острові, котрий лежав посередині бурхливої ріки. Я почувався ніби король нововідкритої землі у самісінькому центрі Африки! Насправді малий клаптик, але мій власний! Казик, король острова!

Скажете, що королеві не личить прогулюватися своїм королівством у панталонах. Відповім вам, що личить, якщо ніхто цього не бачить. А хто ж міг мене побачити, коли крім мене на острові нікого не було?

Я пішов спати, і ледве приклав голову до торбини, що служила мені за подушку, як заснув, мов камінь. Серед ночі мене розбудили таємничі відголоси, бурчання, пирхання. Я висунув голову з намету і тоді їх побачив! Чи ви вже здогадуєтеся?

Так, стадо жирних гіпопотамів марширувало просто до мого табору. Я вискочив з намету і блискавично

видряпався на дерево. Гіпопотами, коли рознервуються, бувають надзвичайно небезпечними, можуть розшарпати людину на клапті, а вони ж могли знервуватися, побачивши, що на їхньому пасовиську якийсь мандрівник розклав промочену білизну.

Я сидів на гілці, мерз і споглядав на гіпопотамів, які нахабно бушували табором. Чудовиська порикували між собою, ніби здивовані тим, що хтось смів з'явитися на їхньому острові. Один з молодих гіпопотамів схопив фотоапарат і бігав з ним довкола дерева, на якому я сховався, інший заглядав до намету, ще інший нап'яв на голову сорочку. Я міг тільки спостерігати за цими витівками. Що ж, острів був безлюдним, але це не означало, що незаселеним. Як бачите, мав мешканців, навіть досить великих.

Зрештою я заснув. Розбудив мене світанок. Гіпопотами зникли. Повернулися до ріки. Я зліз з дерева і подивився на розкидані речі та одяг.

- Щоби таким чином поставитися до власності короля острова, це скандал! – вигукнув я в бік гіпопотамів, що мокли в ріці, і погрозив їм кулаком. Не звернули найменшої уваги на мої крики. Зрештою, це вони були законними володарями острова.

• МАРИСЬ •

Гордий плавзасіб «Познать» спочив на дні шаленої африканської ріки. Так, чудова навігація закінчилася великою катастрофою. Але почнемо з початку...

Був сонячний, лінивий, просто нудний день. Раптом ріка зловісно зашуміла десь переді мною. Я зірвався на ноги. Човен, вочевидь теж занепокоєний, нервово підскочив на хвилях. Я прислухувався. Віддалений шум з кожною хвилиною наростав. Вода вирувала, булькотіла, плюскала і пінилася, аж зрештою за черговим поворотом ріки я побачив найжачений скелями люто ревучий водопад.

– Евакуація!!!

Я схопив рюкзак і з розмаху кинув його понад хвилями на берег. Навздогін за рюкзаком полетіли фотоапарат, рушниця, сокира, ковдра, біло-червоний прапор, намет, сковорода. Я прив'язав до човна лину і стискаючи у долоні другий кінець, зробив потужний стрибок на тверду землю. В останню мить «Познать» затрималася на самому краю водопаду. Я вперся ногами в скелю і шарпнув лину. Човен кидався на прив'язі, як дикий кінь. Став дибки, а потім впав з плескотом

і зник без сліду в бурунах. Тільки хлюпнуло. Линва вислизнула з моїх рук.

- Бугагагага!!! – старий шимпанзе високо у кроні баобаба розсміявся на все горло. Шкірив при цьому зуби і клепає себе по животі. Але мені було зовсім не до сміху. Я залишився без човна.

Що в такій ситуації робить мандрівник? Збирає свій набуток, підтягує штани і пішки вирушає у дальшу дорогу, а коли зустрічає рибальське селище – купує новий човен, більший за попередній.

Сердечні мешканці села зібралися на березі і уважно спостерігали за дивним чоловіком з Польщі, який цілими днями важко працював. Ущільнював дно човна, мостив сидіння, прив'язував прапор, – готувався до дальшого плавання. Цікавий хлопець запитав:

- Казику, як назвеш свій новий корабель? «Познань-2»?

Я усміхнувся і похитав головою.

- Познань – це красиве місто, але називання човна його іменем не було б доброю ідеєю. Буря, гіпопотами, а потім водопад і кінцева катастрофа. Страшно згадувати. Цей човен отримає ім'я, яке, я певен, принесе мені більше щастя...
- Яке? – допитувався хлопчик.

Я витягнув з кишені пожовклу фотографію і розчулено на неї подивився. Вмочив пензель у банку з фарбою і вималював на борту великий білий напис: «МАРИСЬ». На честь моєї коханої дружини... Марисі...

• МІСТО •

(правна «Марись» безпечно доправила мене до річкового порту Леопольдвіля*, кінця моєї африканської навігації. Всюди я зустрічав погляди, сповнені недовірливості. Ніхто у цих краях іще не чув і не бачив, щоб мандрівник сплавився у такий спосіб.

- На такому маленькому човнику ?
- Але ж це небезпечно!
- А крокодили?
- А гіпопотами?
- А підступні річкові вири?

Я слухав цих питань, і лише посмішка грала на моєму обличчі. Як я міг пояснити людям, які ніколи не мандрували африканськими ріками, скільки радості дали мені ці прекрасні хвилини, проведені на човні?

Я вирішив купити у портовому магазині велосипед, яким би я міг рушити у дальшу подорож на північ.

- Попрошу цей, – я показав продавцеві на запилужену машину, що стояла у кутку.
- Добрий вибір, – похвалив продавець. – То старий, але дуже добрий велосипед. Багато років чекає у моєму магазині на покупця.

---

* Леопольдвіль (після 1966 р. Кіншаса) — столиця Демократичної Республіки Конго

– Ось і дочекався, – відповів я з усмішкою.

Признаюся вам, що я вибрав саме цю машину, бо вона нагадала мені велосипед, який разом зі мною проїхав усю Африку.

У мене вже був транспортний засіб, однак перш ніж рушити далі, я мусив зайти до урядової установи, аби отримати відповідні дозволи. Я застукав у двері і несміливо їх відчинив.

За великим столом сидів чиновник; його було ледве видно з-за купи документів.

- Добрий день. Я – Казик з Польщі, – відрекомендувався я. – Подорожую по Африці як репортер.
- Прошу показати паспорт, – буркнув чиновник у відповідь.

Я подав йому паспорт. Обкладинка у книжечки була пошарпана, аж рябіло в ній від марок і печаток, але ж саме так і виглядає паспорт справжнього мандрівника.

- Ваш паспорт недійсний! – викрикнув чиновник. – Ви мусите заплатити за продовження терміну його дії.

Я видобув з кишені решту грошей і оплатив чинність паспорта.

- Чи тепер я можу вирушати? – запитав я.
- Ні, – заперечив чиновник. – Спочатку мусите піти до Управління з питань полювань і взяти дозвіл на перевезення зброї, потім в Управлінні з питань тропічних хвороб взяти свідоцтво про щеплення проти тропічних хвороб, потім в Управлінні до справ мандрівників – довідку, що ви мандрівник... – Чиновник довго перелічував усі справи, котрими я повинен був зайнятися. Зрештою

закінчив перелік: ...а коли ви все будете мати, прошу повернутися, тоді я поставлю у вашому паспорті відповідну печатку.

Цілих два дні я бігав по установах, поки мені вдалося зібрати необхідні печатки і дозволи. Це були найтяжчі два дні під час моєї подорожі Африкою.

Вранці третього дня, несучи товсту пачку паперів, я знову з'явився до чиновника. Той поправив окуляри на носі, придивився уважно до мене, роздивився усі документи, після чого відкрив шухляду, видобув з неї великий зелений штампель з написом: *«Документи в комплекті»* і шльопнув його в паспорт.

– Зичу щасливої подорожі, – сказав він, віддаючи паспорт.

Я схопив паспорт і побіг до виходу. Я дуже спішив, боячись, щоб чиновник не згадав іще про якісь документи, які я повинен йому доставити.

Я скочив на велосипед і за хвилину вже їхав у бік джунглів, котрі оточували місто. Серце раділо від думки про те, що ось знову оточить мене дика природа... і що я зможу відпочити після важких днів, проведених у місті серед людей.

• ПАЛАНКІН •

Я пхав свою машину багнистою зарослою стежкою, брів через болото. Знову повернулися важкі дні переходів через африканські джунглі.

Якогось дня побачив людей, які бігли назустріч з порожнім бамбуковим паланкіном на плечах. Носильники затрималися переді мною, поставили паланкін на землю і виголосили:

- Великий мандрівниче, наш володар вітає тебе у своєму королівстві! Запрошуємо, сідай у паланкін, а ми понесемо тебе до столиці!
- Дякую, милі люди, але не скористаюся. Я звик подорожувати на власні сили. Дістануся вашої столиці самотужки разом з моїм велосипедом.

Чоловіки розвернулися і побігли туди, звідки прийшли, а я поплентався далі болотистою стежкою.

Що ж би то був за мандрівник, котрого інші несуть на своїх плечах? – подумав я.

Години не минуло, коли я знову побачив носильників з паланкіном. Затрималися переді мною. Цього разу з паланкіну виліз володар у власній особі.

- Вітай, мандрівниче!
- Вітай, володарю, – відповів я.

- Перепрошую за поганий стан доріг у моїй країні. – Вказав на глибокі калюжі.
- Не заважають мені розмоклі стежки, я звик до подібних труднощів, – одказав я.
- Мої люди кажуть, що ти відмовився скористатися паланкіном, який я по тебе послав.
- Це правда, – сказав я. – Вибач, якщо тебе цим зачепив, але я мандрівник і прагну у подорожах не користуватися з привілеїв.
- Що ж... – задумався володар. – Я хотів по-королівськи привітати тебе у моїй країні, але якщо ти хочеш подолати дорогу до моєї столиці пішки, дозволь, я відпущу носильників і товаришуватиму тобі у цій прогулянці.
- Це буде честю для мене, – втішився я. – Спільна прогулянка з володарем – це найбільш королівське привітання, про яке б я міг мріяти.

І так ми рушили заболоченою стежиною, що вела до столиці краю. Я пхав обліплений болотом велосипед, поруч зі мною виступав володар і розповідав про звичаї, що панують у його королівстві, а за нами слідували люди з королівської свити і несли порожній паланкін.

• В КРАЇНІ • ЛЮДОЖЕРІВ

Кожен звук, що розлягався у похмурому лісі, який мене оточував, викликав тривогу. Почувши таємничий шелест серед листя, я зі страху вкривався гусячою шкіркою. Тріск гілки спричиняв, що моє серце починало бити, як молот. Нічого дивного, бо ж я наслухався розповідей, від яких холонула кров в жилах, про жорстоких людожерів, які жили у цій околиці та звалися Абасалампасу. Розповідали, що кожного прибульця вони вітають із укриття отруєними стрілами, а коли отрута спаралізує жертву, прив'язують нещасного до довгої гілляки, несуть до своїх поселень глибоко в лісах, там кидають до казана і варять довго... довго... аж настане час вечері.

- Ваааааа! – я закричав з жаху, бо ж зіткнувся лицем до лица з «жорстоким людожером». Передо мною на середині стежки з'явилася темношкіра постать з кістяною сергою в носі і списом у руці.
- Ваааааа! – закричав чужинець, побачивши мене.

Ага, це бойовий окрик людожерів, – подумав я. Я став, як вкопаний. – Це я не можу ворухнутися від

страху, чи у мене вже поцілили отруйною стрілою? – роздумував я.

Я придивився до незнайомого, а він вдивлявся у мене широко відкритими очима і... так, це здавалося у всьому цьому найдивовижнішим: «жорстокий людоджер» виглядав таким же переляканим, як я.

- Чи ти Абасалампасу? – спитав я тихо.
- А ти білий людина? – спитав тихо незнайомець.
- Я – Казик, мандрівник з Польщі, – відповів я.
- Я є мисливця Абасалампасу, – сказав мисливець. – Я лякався багато на твій вигляд. Ніколи раніше не спіткати білий людина, а чути про білий людина множина страшна оповідань.
- Я теж дуже перелякався, – відповів я. – Чув, що люди з племені Абасалампасу – це людоджери, і що стріляють з луків отруйними стрілами...

Мисливець почав сміятися на повний голос.

- Ха, ха, ха... А я чув, що кожний білий людина – то жорстока викрадач. А чи ти, Казик... ха, ха, ха... чи ти є жорстока викрадач, котрий краде дітки і робить з них своя раби?
- Звичайно, я ніякий не викрадач дітей, – відповів я, здивований, і за мить теж почав голосно сміятися.

Вочевидь ми обидва наслухались неправдивих історій і надаремно лякалися один одного. Виявилось, що ані я не є безжальним викрадачем дітей, ані мисливець не є жорстоким людоджером.

Ловчий Абасалампасу запросив мене до свого села. Ми рушили лісовою стежкою, птахи співали в усьому лісі, метелики тріпотіли крилами, мавпи сідали на найвищі гілки і здивовано зиркали на двох людей, темношкірого і білого, які мандрували стежкою і щохвилини вибухали гучним сміхом.

• ЧАКЛУН •

К оли я гостював у селищі Абасалампасу, то часто сиджував у товаристві чаклуна, який дуже охоче розповідав про звичаї свого племені. Заінтригований бусами з кісток і пазурів, що прикрашали його шию, я запитав, чому служать ці нетипові прикраси.

- То амулети, Казику, – відповів чаклун, – вони допомагають лікувати всілякі хвороби, прикликають дощ у час посухи, відганяють злих духів...
- Ти вмієш відганяти злих духів? – спитав я здивовано.
- Так, – підтвердив чаклун. – Злі духи обминають наше селище, коли я на місці.
- І можеш прикликати дощ івилікувати хворого за допомогою амулетів, тобто знаєшся на чарах? – допитувався я далі.
- Так, цим, власне, займаються чаклуни. На жаль, не виходить лікувати на відстані, тому дуже переймаюся щодо мого брата, який мешкає далеко, а хворіє та потребує ліків від болю в животі.

Чаклун справді виглядав дуже стурбованим.

- Чому ж не відвідаєш брата і не занесеш йому ліки?

- Не можу, – відказав чаклун. – Мій брат мешкає далеко у верхів'ях ріки. Якби я подався до нього, не було б мене у селищі кілька днів, і я не міг би берегти його від злих духів.
- Гм, тож злі духи залишать ваше село і його мешканців у спокої, якщо у ньому буде чаклун, так? – спитав я. І тоді мені в голову прийшла шалена ідея. Я попросив чаклуна, щоби він став перед своєю хатою, встановив апарат на штатив і зробив знімок.
- За годину повернуся, – гукнув я, – принесу щось, що допоможе впоратися з твоїм клопотом.

Я побіг до намету, щоб у темряві проявити знімок. Коли придивився до готового відбитку, аж скрикнув від враження: вбраний в плюмаж із пір'я і обвішаний амулетами, чаклун дивився на мене з фотографії гордим поглядом. Як живий!

- Це чари! Це я на цьому папері! – вигукнув чаклун, побачивши знімок.
- Так. Якщо встановиш фотографію у дверях своєї хати, то злі духи при виді її оминуть твоє село. Ти тим часом можеш віднести братові ліки і допомогти йому у боротьбі з хворобою.
- Ой, Казику, то ти знаєшся на чарах! – втішився чаклун й обійняв мене з усіх сил. – Дозволь із вдячності подарувати тобі цей амулет, – чаклун подав мені нашійник, зроблений з пір'я. – Він тебе охоронятиме. Зроби так, що кожна істота, яку ти зустрінеш на своїй дорозі, стане твоїм другом.

• ПОРАНЕНИЙ • ГЕПАРД

Піт лив з мене потоками, коли я піднімався на пагорби, які відділяють безмежну савану від ріки, на березі якої я планував розбити табір. Я оглядівся навколо. Серед моря шелестких трав сімейство гепардів збиралося на полювання. З одного боку я шкодував, що тварини далеко, і я не можу зробити їх знімки, та з другого – тішився, що вони так далеко, і я не стану їхньою вечерєю.

Я зійшов у зелену долину, посеред якої звивалася ріка, що виблискувала під сонцем. Я розкладав намет, коли поблизу почулося нявкання.

Що це за голос? Ніби хтось плаче, – подумав я.

Я витягнув з торби рушницю і рушив до місця, з котрого долинав таємничий голос. Дулом рушниці розхилив куці і побачив малого гепарда. Звірятко тримало передню лапу в повітрі і жалісно нявчало.

– Що сталося, котику? – спитав я турботливо і нахилився над гепарденям.

З рани у лапі стирчав бридкий шип. Я вийняв шип і вимив рану мокрою хусткою. Дике кошеня зносило

процедуру терпляче, а коли я забинтував йому лапку, задоволено замурчало.

- І що тепер робитимемо? З пораненою лапою нічого не вполюєш ані не втечеш від злих гієн, – роздумував я вголос.

Тоді мені в голову прийшла шалена думка. Я знайшов у рюкзаку шматок сушеного м'яса, прив'язав його на довгий шнурок і підсунув під ніс пораненому гепардові. Кошеня витягнуло шию і почало обнюхувати приманку. Я потягнув за шнурок, гепард встав і шкутильгаючи, зробив кілька кроків у погоні за шматком м'яса, що посувався в траві.

- Добре, малий, так тримати, – гукнув я і поволі тягнув приманку, а юний гепард кульгав слідом за мною.
- Гарний котик, – похвалив я плямистого товариша, котрий, не зважаючи на біль у лапі, мужньо піднімався за мною.

Ми дісталися самої вершини пагорба. Я глянув униз на савану. Вдалині родина гепардів як раз уполювала зебру і готувалася до вечері.

- Глянь, там в долині чекає на тебе родина! – гукнув я.

Я кинув шматок м'яса якнайдалі в траву; юний гепард підбіг до нього і почав шарпати м'ясо зубами. Тоді він побачив групу гепардів.

- Няв, – писнув він.

Хижаци підняли голови і обізвалися у відповідь. Я завмер від страху. Якщо зараз їм спаде на думку кинутися на мене, отримаю сповна, – подумав я.

Поранений кіт збіг з пагорба, ніби забув про скалічену лапу. Я зітхнув з полегшенням. Але що це?! Звірятко затрималося, повернуло і попрямувало назад до мене.

Тепер звірі вже точно мене розірвуть, – подумав я з жахом. Я міг би втікати, але це нічого б не дало. Гепард – найшвидший звір на світі, догнав би мене вмить. Дикий кіт наблизився. Я затамував подих і завмер. Тим часом юний гепард, замість вчепитися мені в горло... лизнув мою руку шорстким язиком, після чого, злегка кульгаючи, потрусив назад до своєї зграї. Хіба вернувся подякувати мені за видалення колючки і допомогу у відшуканні родини?

Кажуть, що гепард – дикий і небезпечний звір. Можливо. Однак буває й так, що перетворюється на такого собі трохи більшого котика... – подумав я і з почуттям добре сповненого обов'язку повернувся до табору над рікою.

• КАРАВАН •

К оли я прибув до прикордонного форту Бір Велі, якраз відбувався ярмарок живності. На гамірній торговій площі роїлося від верблюдів, овець, кіз, курей і ослів. Я насилу пропхався з велосипедом крізь натовп, щоби представитися начальнику.

- Добрий день, я – Казик з Польщі.
- Добрий день, – відповів начальник. – Чим можу допомогти?
- Я хотів би перетнути кордон і рушити на північ.
- Це неможливо! – вигукнув начальник. – Там простягається Сахара, найбільша пустеля у світі! Самотній мандрівник з велосипедом не зможе її перейти, не візьме з собою необхідної кількості води, а коли не вистачить води, чекає на нього неминуча смерть. Це неможливо – і крапка!
- Як так? – запитав я здивовано. – Як тоді я маю повернутися додому, якщо не можна пройти через пустелю?! Але ж іншої дороги не існує.
- Правила не дозволяють подорож пустелею самотнім мандрівникам – і крапка! – начальник не поступався. – Цей шлях можуть пройти лише каравани верблюдів, які заберуть із собою достатній запас води!

Тоді мені в голову прийшла ідея.

- Ви кажете, що караван міг би переправитися через пустелю? – спитав я начальника.
- Звичайно.
- Тоді, якщо куплю верблюда, я зможу рушити в дорогу?

Начальник заклопотано почухав голову.

- Ну, не знаю. Один верблюд не складає каравану... хіба...
- Але ж складає. То був би найменший караван на світі, але однак караван! – Я не здавався.
- Що ж, згода. Якщо вас супроводжуватиме верблюд і ви візьмете відповідний запас води, отримаєте дозвіл.
- І крапка? – спитав я, простягаючи руку.
- І крапка! – підтвердив начальник і сердечно потис мою руку.

Просто з його контори я пішов на ярмарок, де купив гарного білого верблюда на ім'я Велі. Наступного дня зранку я приторочив велосипед до спини горбаня, і ми рушили, аби подолати останній етап моєї подорожі – Сахару. Коли я покидав форт, начальник стояв у вікні свого кабінету і дивився, як від'їжджаю. Я помахав йому на прощання, після чого погнав власний караван на північ. То дійсно був найменший караван світу.

• РОЗУМНИЙ • ВЕРБЛЮД

Я вже подорожував велосипедом, кіньми, човном, але їзда на верблюді була для мене цілком новим досвідом. Достойний дромадер, крокуючи, колисався, мов корабель на морі, і часом мені паморочилося у голові, але я швидко переконався, що це найкращий засіб пересування у пустелі.

Я забрався на верх піщаної дюни, з котрої побачив воду, яка хвилювалася вдалині. Я втішився з думки, що оце ми знайшли озеро серед пустелі, запаси води вичерпувалися. Я погнав верблюда до озера, він, однак, не хотів мене слухати і вперто повертався у протилежний бік.

– Ну, йди, Велі, кохана тваринко! Дивись, он видно озеро, нап'єшся нарешті води досхочу! – волав я, тягнучи його за вуздечку.

Але Велі впирався копитами в пісок і нізащо у світі не хотів іти за мною. Засмучений, я сів на землю. Що робити? Але ж сам не піду, не залишу свого верблюда, – думав я горячково.

Тоді я побачив караван: двадцять прекрасних дромадерів крокувало гордо через дюни, несучи на своїх горбах товари з-над моря.

- Агов! – закричав я.
- Вітай, мандрівниче! Куди подорожуєш? – заволав погонич, що крокував попереду каравану.
- Хочу йти до озера, – я показав на воду, що хвилювалася на горизонті, але мій верблюд уперся йти у протилежний бік!

На це погонич розсміявся.

- Твій верблюд має рацію. Слухай його, мандрівниче, бо це розумне створіння.
- Як це? – спитав я, збитий з пантелику.
- Те, що виглядає як озеро, не є озером, – пояснив погонич.
- Хіба ж мій зір мене зраджує? – здивувався я.
- Так, – підтвердив погонич. – Це оптичний обман. У пустелі гаряче повітря створює образи, які називаються фата моргана. Нам здається, що ми бачимо воду чи місто, але це тільки образ у розігрітому повітрі. Ти йшов би довго, впав би від спраги, але до жодного озера не дійшов би, бо його там нема.
- Тож в якому напрямку йти, щоб дістатися водопою? – запитав я.
- Послухай свого верблюда. Це тварина пустелі. Він тут народився і тут провів усе життя. Чує воду на великій відстані. Іди туди, звідки ми прямуємо. По наших слідах іще до вечора дійдете до оази, де знайдете воду і пальми, увішані фініками.
- Дякую за добру пораду!..

- Щасливої дороги, – крикнув погонич і рушив далі зі своїм караваном. Я ж покрокував у бік оази, відтоді однак вже не я вибирав дорогу, а розумний Велі.

• ОАЗА •

 овгі дні, сповнені монотонною ходою крізь пустелю, були для мене і мого дромадера дуже виснажливими, тож картина зелених полів і шумливих гаїв із фінікових пальм, що оточували оазу, дуже нас обох втішила. Ми минули сади, прорізані зрошувальними каналами, та вступили у лабіринт вузьких вуличок. Ми дісталися площі, посеред якої знаходився колодязь. На кам'яній лаві сидів чоловік. Поруч дрімав старий верблюд із посивілою шерстю на писку.

- Добрий день, – вклонився я. Чоловік підняв голову, а старезний верблюд, що лежав біля колодязя, відкрив одне око, щоб придивитися прибульцям.
- Вітаю сердечно. Звідки будете? – запитав чоловік.
- Я – Казик з Польщі. Ми перетнули з моїм верблюдом шмат пустелі і дуже хочемо пити.
- Запрошую. Я сторож колодязя. Дбаю про те, аби вода з цього колодязя гасила спрагу подорожніх і давала життя всій оазі.
- У чому полягає твоя праця? – спитав я.
- Я пильную довгу мотузку, яка служить, щоб черпати воду. Якби мотузка пропала, ми би не дісталися води на дні колодязя, і оаза загинула б від

спраги, – пояснював сторож колодязя, а його верблюд встав і почав тягнути мотузку, прив'язану до ворота. Через хвилину на кінці мотузки з'явилося відро із кришталево чистою водою. Сторож колодязя наповнив водою кам'яну поїлку. Велі почав пити.

- Будь ласка, – сторож колодязя подав мені кружку з холодною водою.

Вірте мені, найкращий лимонад не смакує так чудово і не гасить так досконало спрагу.

- Дякую, – сказав я. – Я проїхав усю Африку, але ніде не пив настільки смачної води.
- Приємно чути мандрівника, який каже щось подібне, – втішився сторож колодязя. – Я ніколи не подорожував, усе життя провів у цій оазі.
- Як це? – здивувався я. – І не шкода тобі, що ти не бачив інших міст? Адже сидіння біля криниці заняття не цікаве.
- Якраз навпаки, – відповів він. – Це дуже цікава праця, і я зовсім не шкодую, що не бачив світу.
- Як це? – знову здивувався я.
- Бачиш, Казику, кожного дня відвідують мене подорожні, котрі, стомлені переходом через пустелю, прибувають сюди, щоб напиться води. Розповідають про свої пригоди, про те, що бачили в далеких країнах. Завдяки цьому часом мені здається, що я знаю про світ більше, ніж багато з обійдисвітів. Вип'єш іще води?
- Будь ласка, – я віддав сторожеві колодязя порожню кружку.
- Розкажи мені, будь ласка, про країну, з якої ти

прибув. Як вона називається? Польща? Я ще ніколи не зустрів мандрівника з цієї країни.

- Охоче розповім тобі про Польщу. Принаймні в такий спосіб зможу відплатити за воду, якою ти почастував мене і напоїв мого верблюда, – відказав я і почав розповідати сторожеві колодязя про познанських козликів, вавельського змія і торунські пряники, а він уважно слухав і задоволено кивав головою.

• ПІЩАНА БУРЯ •

Вечері я сів за столик у кав'ярні і, попиваючи чай, розклав на столику мапу Сахари. Я почав планувати трасу до місцевості Варгла. Тоді до мене підійшов чоловік і представився як провідник.

- Мандрівниче, якщо ти хочеш безпечно подолати цю трасу, повинен скористатися з моїх послуг, – сказав він.
- До цих пір я сам чудово давав собі раду під час подорожі, – відказав я.
- Може бути, – відповів провідник, – але цей відрізок пустелі винятково важкий. Нема шляхів, жодних дороговказів, дуже легко збитися з дороги посеред пісків. З моєю допомогою напевно безпечно дістанешся Варгли. Ніхто так не знає пустелі так добре, як я.
- Добре, коли так кажеш. Скільки коштуватиме твоя допомога? – спитав я.
- Якщо заплатиш мені п'ятдесят франків, проведу тебе безпечно через Сахару.
- Згода! Тоді вирушаємо завтра вранці, – відказав я.

Ми вирушили на світанку. Попереду крокував провідник, за ним – Велі, а за Велі – я. Так було вран-

ці, бо ж ближче до полудня вже я йшов попереду, за мною – Велі, а за Велі – провідник, котрий не встигав за нами і залишався позаду.

- Не так швидко, Казику! Почекайте на мене, – волав він.
  - Швидше, провіднику, – підганяв я його. – Швидше, ми в пустелі, тут не можна гаяти часу.
- Після обіду небо затягло важкими хмарами, сильний вітер почав мести піском.
- Надходить піщана буря! Ми пропали, – бідкався провідник. – Напевно зіб'ємося з дороги.
  - Сідай на спину мого верблюда і нічого не бійся, – сказав я. – Сам поведу наш караван. Я укрит обличчя хусткою, щоб не надуло мені піску до рота і носа, надів окуляри і міцно схопив повід упряжі верблюда.

Ми вирушили. Довкола нас вирувало пекло. Дув шквалистий вітер, тумани піску піднімалися з землі і закривали сонце, однак ми вперто просувалися вперед все у тому ж напрямку. За якийсь час виття вітру трохи стихло, крізь хмари виглянуло сонце. Раптом я почув голосне хропіння. То провідник улігся на спині верблюда і хропів у своє задоволення.

- Спи, спи, – пробурмотів я, – але хай тобі не сниться, що отримаєш від мене плату за допомогу у переправі через пустелю.
- Хрррр... хрррр... – тільки й почув я у відповідь. Провідник спав, як камінь.
- Пішли, Велі, буря минула, найгірше позаду.

Я погладив мого хороброго дромадера по морді. Вид сонця, яке сідало зліва, переконав мене, що ми йдемо у правильному напрямку. Я повів свій маленький караван через дюни на північ, до моря.

• ХОРОША ЦІНА •

Місцевість Варгла була останньою зупинкою на дорозі, що веде до розташованого над морем Алжиру, де я планував закінчити африканську подорож. Нарешті прийшов день, коли я мусив розлучитися з вірним дромадером Велі. Не візьму ж я його на корабель, не заберу до Польщі. Що б сказала звикла до пустельного клімату тварина при виді польської зими і снігу?!

Я побачив хлопця, що вів серединою вулиці молодого верблюда.

- Вітай. Чи знаєш, де б я міг продати мого дромадера? – спитав я малого.
- А як же! – відказав він. – У місті є двоє людей, які могли би купити у вас верблюда. Перший то купець Брагім, який використовує верблюдів для транспортування товарів. Другий чоловік це Старий Алі, він розводить верблюдів. Він мешкає в іншому кінці міста. Але Старий Алі напевно не запропонує таку хорошу ціну, як купець Брагім.
- Дякую тобі за добру пораду, – сказав я хлопцеві і попровадив горбаня до магазину купця Брагіма.

Ми ввійшли крізь широку браму на заставлене скринями подвір'я. Купець вийшов із магазину і привітав мене.

- Добрий день, – вклонився я.
- Вітай, у тебе гарний дромадер, пане мандрівниче, – сказав Брагім і почухав великий живіт.

Раптом нашу розмову перервав шум, що долинув з вулиці. Довга низка верблюдів, які несли на спинах важкі пакунки, з'явилася у брамі і пройшла через подвір'я до загороди, що знаходилася на задах магазину. Бідні тварини, виглядали як виснажені довгим походом, були такі схудлі, що у них було видно всі ребра.

- Ого, мій син вертається з товарами, – оголосив купець Брагім, вказуючи юнака, що цокав довгим батогом і голосним криком підганяв караван.

Велі важко зітхнув, придивляючись до цієї картини. Я поплескав його по шії.

- Я прийшов, щоб продати свого дромадера, – сказав я.
- Здорова і сильна тварина, – відповів купець Брагім, оглядаючи щелепи у Велі. – Я дам тобі за нього сто франків.
- Пропозиція варта інтересу, – відказав я.
- Кращої ціни не дістанеш у всьому місті, пане мандрівниче, – запевнив купець Брагім з усмішкою.
- Я подумаю над нею, дякую.

Перед прийняттям рішення я волів справдити пропозицію Старого Алі, заводчика верблюдів, про якого згадував хлопець.

Я пішов на інший кінець міста. Старий Алі стояв перед своєю хатою і вичісував дерев'яним гребенем верблюда, такого ж почтивого, як він сам.

- Вітай, мандрівниче, – привітав мене старий. Цього верблюда звати Пушок, і він дуже любить, коли йому чистять шерсть.

Тварина від задоволення мружила очі. Поруч за огорожею стояли інші верблюди, були доглянуті, в кам'яному кориті у них були чиста вода і свіже сіно.

- Добрий день, я хотів би продати свого дромадера, – показав я на Велі.
- Гм... – замислився старий. Почастуйся, будь ласка, солодким фініком, – він простягнув долоню, на якій лежали два фініки. Я взяв один з них і поклав до уст. Був солодкий і соковитий.
- Ти теж скуштуй, які солодкі. – старик подав другий фінік Велі. Дромадер взяв фрукт до рота і почав хрумтіти із задоволеною міною. Тим часом Старий Алі обійшов мого верблюда кругом один, два, три рази, приглядаючись до нього дуже уважно з усіх сторін.
- Це чудовий екземпляр, справді чудовий... але не можу дати тобі за нього більше, ніж десять франків, – оголосив він, коли закінчив оглядини.

Я замислився над його пропозицією. Купець Брагім пропонував мені сто франків, а тут за цього ж верблюда я мав отримати лише десять. Я глянув на Велі, разом з яким ми пережили стільки важких днів.

- Ти був дуже мужнім, друже... дякую тобі за допомогу, без тебе я не зміг би переправитися через Сахару... – Я погладив його на прощання.

Коли наступного дня я покидав готель і готував велосипед до останнього етапу подорожі, почув звертання:

– Гей, чи продали ви свого верблюда?

Я оглянувся і побачив того самого хлопця, котрий попереднього дня порадив мені, де шукати покупця.

– Так, – усміхнувся я. – Дякую тобі ще раз за добру пораду. Я продав мого дромадера дуже вигідно. Отримав за нього десять франків і вважаю, що це дуже хороша ціна.

• ТУРИСТ •

І явся дощ, коли я дістався Алжиру, кінця моєї африканської подорожі. Люди ховалися під парасольками і під дахами палаток. Я не раз сумував за дощем під час подорожі пустелею, коли на небі даремно було шукати хоча б однієї хмарки, тож я з величезною приємністю гуляв містом. Парасолька? Парасолька добра, аби закритися нею від сонця, але нащо людині парасолька, коли так гарно іде дощ?

В порту я купив квиток на корабель, який плыв до Європи. До рейсу залишалася година, я вирішив піти на останню прогулянку перед поверненням додому. Дощ перестав. З-за хмар виглянуло сонце.

- Добрий день. Повертаєтеся сьогодні додому, правда? – запитав мене турист, що сидів на лавці.
- А як ви про це здогадалися? – поцікавився я.
- Ходите усміхнені, задоволені, щохвилини зиркаєте на корабель, ніби побоюєтеся, що він від вас утече.
- То правда. – Я розсміявся. – Вертаюся сьогодні додому з довгої подорожі.
- А я свою подорож якраз розпочинаю. Завтра вирушаю всюдиходом на пошуки справжньої Афри-

ки, – відказав турист. – Чи є тут гарні автомобільні дороги? – запитав він.

- Так, дороги знайдете, – відповів я, – але якщо ви хочете побачити справжню Африку, я радив би триматися якнайдалі від автомобільних шляхів.
- Як це? – здивувався він.
- Їдучи автомобілем, ви побачите Африку, але не пізнаєте її найпрекрасніших таємниць. – відповів я. – З вікон побачите диких звірів біля дороги, але тільки серед безкінечної савани і в гущавині джунглів можна придивитися зблизька їх щоденному життю. Занурюючись у дикі, здавалося б, країни, ви несподівано потрапите у села, де зустрінете гостинних людей і пізнаєте їхні цікаві звичаї. Здаля від облаштованих трас, серед запустіння і бездоріжжя, відкриються чудові краєвиди, яких нема більше ніде у світі. Це не буде легка прогулянка, але, прошу мені вірити, всі труднощі варто подолати.
- Спасибі за добру пораду, буду про неї пам'ятати, – подякував турист.

Пролунав протяглий сигнал корабельної сирени, було подано сигнал до початку рейсу. Портовий кран переносив на судно пакунки з багажами, серед яких був також мій велосипед.

- Я мушу йти, бо дійсно втече від мене корабель. Бажаю вдалої і безпечної подорожі, – вклонився я.
- Щасливого повернення додому. – Турист помахав мені рукою на прощання.

Я зійшов по трапі на палубу. Заревів потужний судовий двигун, корабель відчалив від берега. Стоячи на кормі, я вдивлявся у землю, що зникала вдалині.

– Хотілося б мені ще колись повернутися до Африки, – зітхнув я.

Потужний гвинт двигуна працював, залишаючи спінений слід на воді, корабель злегка погойдувався то вліво, то вправо, то вправо, то знову вліво.

• ПОВЕРНЕННЯ • ДОДОМУ

Локомотив подав довгий гудок, і поїзд зі стукотом в'їхав на познанський перон. Я вискочив з вагона і ледве не впав, коли син кинувся мені на шию.

- Тато вернувся, – крикнув він.
- Але ж ти виріс, синку, – ахнув я, зворушений.

За мить дружина і донечка опинилися в моїх обіймах.

- Ти повернувся, як добре, – сказала Марися.
- Тату, а де твій старий велосипед, – спитав син, оглядаючи новий велосипед, котрий я привіз із Африки.
- Розлетівся, бідолаха, на дрібний мак, – відказав я, – але я тоді пересів на Рися і їхав, щоб до вас повернутися.
- Що ти розповідаєш, тату? Як можна їхати на рисі? – сміявся з мене синок.
- Рись – це ім'я коня, який ніс мене на своїй спині аж до ріки Лулуа...
- То в Африці є ріки? – спитала мене донька.

- Казику, але ж ти не вмієш їздити верхи, – дивувалася Марися.
- Так, в Африці дуже багато річок, я плавав по них у човні, а верхи навчився їздити на фермі пана Вишневського. Ба! Я їхав також на дромадері!
- У човні? А де ти взяв човна? А що таке дромадер? І що це за кулон?
- Човна купив у тубільців, дромадер – це верблюд з одним горбом, а цей амулет я отримав у подарунок від чаклуна з племені Абасалампасу, – я старався відповісти на всі питання.
- Салампасу, що це за дивна назва? – сміявся син.
- А що таке амулет? – питала донечка.
- Ну, вистачить цих питань, діти, – перервала розмову Марися. – Ходімо додому, обід чекає, а тато, напевно, голодний.

Мусите знати, що моя Марись чудово готує, і я не міг дочекатися, коли знову скуштую її делікатесів.

- Ходімо, я такий голодний, що з'їв би цілого слона, пожартував я.
- Тату, а чи ти в Африці їв слона? Який він на смак? Чи солодкий? Чи, може, гіркий? – далі допитувалися діти.

Ми пішли додому. Тішила мене думка, що всі африканські історії я зможу розповідати дружині і дітям на добраніч. Як добре, що я привіз так багато фотографій, якби не вони, важко було б повірити, що всі ці пригоди трапилися зі мною насправді.

• НАЙБІЛЬШИЙ • (КАРБ)

Я повернувся і насправді щасливий, бо людина, навіть якщо вона мандрівник, ніде не відчувається так добре, як вдома з родиною. Так, я сумую за Африкою, визнаю. Ввечері, коли я лягаю в ліжку і поглядаю на стелю, відзивається туга за африканськими ночами, проведеними біля вогнища під зоряним небом. Виходжу тоді на дах будинку, сідаю, дивлюся на зорі над Познанню і уявляю собі, що я знову в Африці, чародійській країні, вітчизні дикого звіра.

Я проводжу багато часу, їздячи з міста до міста і презентуючи знімки, зроблені під час експедиції. На покази приходять натовпи людей. Кожен хоче послухати мої розповіді, а я з приємністю кажу їм про далеку Африку і її скарби.

На одну з таких зустрічей прийшов хлопець. Усівся у першому ряду і, затамувавши подих, оглядав знімки, а коли я закінчив розповідь, підніс руку і запитав:

- Чи знайшли ви в Африці скарби? Такі справжні?
- Кажуть, в Африці можна знайти золото! – вигукнув хтось інший.

- Чи знайшли ви золото?
- Чи багато ви полювали?
- Ви привезли мисливські трофеї?
- Шкури звірів?
- Слонову кістку?

Люди перекрикували одне одного. Я з посмішкою вислухав усі питання, а після відповів:

- Мої дорогі, скажу правду. Я ані золота не шукав, ані трофеїв не привіз. Полював справді багато, але з фотографічним апаратом, а не з рушницею, бо мені було шкода нищити чудову африканську природу, яку ви щойно бачили на знімках.
- То що цікавого ви привезли з Африки? – знову спитав допитливий хлопець.
- Найважливіше, що я привіз із подорожі – це спогади. Найбільшим скарбом для мене є ці знімки, що ви оглядаєте, ті розповіді, котрих слухаєте. Не здобуття багатств найважливіше у подорожуванні, але речі, котрі ви побачите, і люди, яких зустрінете.
- І тому варто подорожувати? Щоби зустріти інших людей? – здивувався хлопець.
- Так, – відповів я, – бо від інших людей завжди дізнаєшся багато цікавих речей.

Хлопець якусь мить розмишляв над моїми словами.

- Коли я виросту, також хотів би стати мандрівником, – вирішив він.

Я посміхнувся.

- Ти вже малий мандрівник, – сказав я. – Ти при-

AFRYKA KAZIKA

йшов послухати розповіді про Африку, цікавиш-ся світом і задаєш багато питань. Це дуже добре. Коли вирушиш в дорогу, теж будеш задавати безліч питань, а тоді... тоді напевно зустрине тебе щось цікаве.

- А тоді... тоді напевно зустрине тебе щось цікаве, – прошепотів хлопчик, повторюючи в думках останнє речення книжки. Він лежав на килимі біля розгорнутої книги. В кімнаті почувся стук.
- Алло, є тут хтось? – Через відтулені двері заглянув дідусь.
- Я тут, – із-за ліжка виглянув Кшись.
- Подорожуєш Африкою? – спитав дідусь, сідаючи на ліжко.
- Щойно закінчив, – відповів хлопчик. – Казик щасливо повернувся додому і організував показ знімків з Африки, – пояснив він.
- Так, тоді це була справжня сенсація. У ті часи ще не було телебачення, – дідусь задумався.
- Ти пам'ятаєш ті часи, дідусю? – зацікавився Кшись.
- Звичайно, – підтвердив дідусь. – Я був у твоїм віці, коли пішов на зустріч зі знаменитим мандрівником Казімежем Новаком. Я сів у першому ряду і, затамувавши подих, захоплювався знімками. Саме тоді я вирішив, що в житті буду старатися якнайбільше подорожувати.
- Діду, ти також був в Африці?
- Так, внучку, і бачив там чудові речі, – почав згадувати дідусь. – У тропічному лісі я спостерігав за горилами, за стадами слонів, що купаються в ріці, за тваринами, яких не зустрінеш більше ніде у світі. Я познайомився з людьми, які завжди усміхаються і радіють життю... Це магічний континент.

- Магічний? А чи зустрічав ти в Африці чаклуна?
- Ні, – посміхнувся дідусь. – В Африці сьогодні важко знайти справжнього чаклуна.
- А короля? Ти бачив африканського короля? – допитувався хлопчик.
- Ні, в Африці вже не правлять королі, – пояснив дідусь.
- Але ж Казик гостював у короля Руанди! – викрикнув Кшись.
- Так, але Африка дуже змінилася з часів Казимира Новака.

Хлопчик задумався.

- А що ти, дідусю, привіз найціннішого з Африки?
- Гм... – Дідусь задумався. – Найкраще, що можна привезти з Африки, то спогади, – відповів за мить.
- Казик говорив докладно так само. Тобто не все змінилося з його часів, – утішився Кшись. – Я теж мушу колись поїхати до Африки, побачити левів, слонів і мавп на власні очі! – заволав хлопчик і почав стрибати навколо дідуся, як мавпочка, а дідусь сидів на ліжку і дивився на онука з широкою посмішкою на обличчі.

**КАЗИМИР НОВАК –
мандрівник, кореспондент і фотограф,
піонер польського репортажу**

Казимир (Казімеж) Новак народився 11 січня 1897 р. в Стрию (тепер у Львівській області України). Після Першої світової війни він оселився на заході Польщі, у Познані, де працював репортером у місцевій пресі.

Про Африку Казимир Новак мріяв ще в дитинстві. Його мрія здійснилася, коли він вже був одружений і сам мав дітей. У 1931–1936 рр. він першим у світі самостійно двічі перетнув Африку з півночі на південь і у зворотному напрямку (близько 40 тис. км на велосипеді, пішки, на конях, каное і потягом).

Однією із цілей подорожі по Африці було бажання підтримати сім'ю завдяки гонорарам за репортажі, які публікувалися у польській пресі (у виданнях «Światowid», «Na Szerokim Świecie», «Naokoło świata», «Ilustracja Polska», «Przewodnik Katolicki»), а також у газетах і журналах у Франції, Італії та Великій Британії.

Прямуючи на південь (листопад 1931 – квітень 1934 рр.), Новак проїхав Лівію, Єгипет, Судан, Бельгійське Конго, Північну

Казимир Новак піднімається на гору Рувензорі

та Південну Родезію та Південно-Африканський Союз. Повертався він через Південно-Західну Африку, Анголу, знову через Бельгійське Конго, Французьку Екваторіальну та Французьку Західну Африку й Алжир з квітня 1934 до листопада 1936 рр.

У листах і фотографіях із Африки він передавав своє захоплення унікальною культурою, багатством природи і духовного життя чорного континенту. Новак, зокрема, виступав проти колоніалізму.

Мандрівник гостить у селі Шиллуків

З візитом при дворі короля Руанди

Після повернення в листопаді 1936 року до Познані Казимир Новак почав виступати з лекціями про Африку, ілюструючи їх численними слайдами. Але вже у жовтні 1937 р., менш ніж через рік після повернення, він помер від наслідків африканської малярії.

1962 року його донькою Ельжбеткою Новак-Глішевською був виданий альбом «Чорним Континентом» (Варшава, 1962). Альбом містить 335 фотографій, відібраних із понад 2000,

У човні на річці Конго

зроблених Казимиром Новаком. 2000 року звіти Казимира Новака було зібрано Лукашем Вежбіцьким у книзі «На велосипеді і пішки через Чорний континент». Відомий репортер, публіцист, поет і фотограф Ришард Капусцинський вважав цю книгу класикою польського репортажу.

Казимир Новак серед африканських друзів

25 листопада 2006 року на залізничному вокзалі в Познані було відкрито меморіальну дошку на честь Казимира Новака, а в 2014–2015 рр. — опубліковано збір «Люба Марись! Листи з Африки» з 1242 листів, написаних Казимиром Новаком до своєї жінки Марії.

Книга Лукаша Вежбіцького «Африка Казика», український переклад якої ми вам зараз представляємо, вперше побачила світ у Польщі 2008 року.

ЗМІСТ

Українському читачеві	4
Вирушаю до Африки	13
Ніч у пустелі	18
Войовники	22
Темні окуляри.....	25
Лист з-над Нілу.....	29
Таємничі барабани.....	31
Цар звірів	36
Золотодайна ріка.....	39
Суп.....	43
Полювання на слона	46
На торговищі	50
У короля Руанди.....	54
Сніг в Африці	57
Негренья Ремо та його друзі	61
Різдво у пустелі.....	65
Урятований жирафами	68
На краю світу	71

Багна.....	75
Добра фея	78
Гей!.....	81
Водопій.....	85
Божевільний старий.....	87
Прощання з кіньми	91
Навігація	95
Потерпілий	198
Острів гіпопотамів	103
Марись	106
Місто.....	109
Паланкін.....	113
В країні людоджерів.....	116
Чаклун	120
Поранений гепард	123
Караван	127
Розумний верблюду	131
Оаза	135
Піщана буря	139
Хороша ціна	143
Турист	149
Повернення додому.....	153
Найбільший скарб.....	155

КАЗИМИР НОВАК —
мандрівник, кореспондент
і фотограф,
піонер польського репортажу 161

Ініціатори та виконавці проєкту:

POGOTOWIE
KAZIKOWE

Партнери проєкту:

Генеральне Консульство
Республіки Польща
у Харкові

Літературно-художнє видання

Лукаш Вежбіцький

АФРИКА КАЗИКА

Координатор проєкту: Данута Бартош
Koordinator projektu Danuta Bartosz

Переклад:

Тетяна Біткова, Олександр Буряк

Tłumaczenie:

Tetiana Bitkova, Oleksandr Buriak

Ілюстрації:

Беата Кулеша-Дамазяк

Ilustracje:

Beata Kulesza-Damaziak

Проект обкладинки і графічний дизайн:

Марчин Лесьняк, Марчин Чвікля,

Кшиштоф Русінек (Рекламне агентство NEXUS)

Projekt okładki i opracowanie graficzne:

Marcin Leśniak, Marcin Ćwikła,

Krzysztof Rusinek (Agencja Reklamowa NEXUS)

Оригінал-макет:

Інна Акмен

Układ:

Inna Akmen

Коректор:

Лариса Купріяничик

Korektor:

Larysa Kuprijanczyk

Знімки / Zdjęcia:

архів Лукаша Вежбіцького / archiwum Łukasza Wierzbickiego

www.lukaszwierzbicki.pl